

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Základní otázky zavádění E - Justice do civilního procesu

Diplomová práce

Monika Šamajová

Vedoucí diplomové práce - JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

prosinec 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. prosince 2011

Podpis

Poděkování

Děkuji JUDr. Petru Smolíkovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a rady při jejím zpracování.

Obsah:

Úvod	2
1. Pojem E - Justice.....	4
2. Podmínky pro přípravu právní úpravy E - Justice	8
3. Počátky zavádění E - Justice do civilního procesu.....	11
3.1 <i>Informační společnost jako jeden z předpokladů realizace E - Justice.....</i>	<i>16</i>
3.2 <i>Subjekty na okraji informační společnosti a proces digitální exkluze.....</i>	<i>25</i>
3.2.1 <i>Digital divide jako zdroj nerovnosti v přístupu k justičním informacím .....</i>	<i>28</i>
3.2.2 <i>Digitální gramotnost v číslech.....</i>	<i>32</i>
4. Současný stav civilního procesu.....	35
4.1 <i>Zhodnocení současného stavu .....</i>	<i>37</i>
4.2 <i>Kritické momenty zavádění E - Justice.....</i>	<i>39</i>
4.2.1 <i>Další možnosti využití ICT v civilním procesu.....</i>	<i>43</i>
4.2.2 <i>Rakouská podoba elektronické justice .....</i>	<i>46</i>
5. Elektronická komunikace s orgány soudní moci	50
5.1 <i>Elektronické podání.....</i>	<i>51</i>
5.1.1 <i>Elektronický podpis.....</i>	<i>57</i>
5.2 <i>Elektronický soudní spis .....</i>	<i>63</i>
5.3 <i>Elektronické rozhodnutí.....</i>	<i>66</i>
5.3.1 <i>Elektronický platební rozkaz.....</i>	<i>67</i>
5.4 <i>Elektronické doručování.....</i>	<i>69</i>
5.4.1 <i>Doručování do datové schránky .....</i>	<i>71</i>
6. Právo na spravedlivý proces v systému E - Justice.....	76
6.1 <i>Eliminace informačních defektů v civilním procesu .....</i>	<i>76</i>
6.1.1 <i>Princip veřejnosti soudu v kontextu E - Justice .....</i>	<i>77</i>
6.2 <i>Meze efektivity .....</i>	<i>79</i>
6.2.1 <i>Garance soudcovské nezávislosti .....</i>	<i>80</i>
Závěr	82
Seznam zkratk	85
Použitá literatura	86

Úvod

Jedním z atributů současného stavu civilního soudnictví v České republice je chronická přetíženost neúměrným množstvím podání, které soudy nestíhají vyřizovat v přiměřených lhůtách.¹ Průtahy v řízení jsou nežádoucím projevem přetíženosti soudů jak ve vztahu k zásadám procesní ekonomie, i co se týká snah o minimalizaci nákladů řízení, ale co je důležitější, mají také negativní důsledky pro právo na spravedlivý proces konkrétního účastníka řízení. To je i jeden z důvodů, proč se aktuálně věnuje v rámci reformy justice problematice efektivit soudních procesů značná pozornost. Možnosti řešení daného stavu se nabízí více, avšak rozhodně ne všechny postupy jsou účelné a skutečně realizovatelné. Nabírání soudního personálu se alespoň v dohledné době nejeví jako uskutečnitelné a reforma koncepcí procesních institutů za současného zachování rozložení a kvality práv procesních subjektů představuje taktéž značnou výzvu. V neposlední řadě přichází v úvahu využití technického pokroku k prospěchu efektivnější justice a rozhodovací činnosti soudů, o čemž bude pojednáno v následujícím výkladu.

Předmětem této práce je reformní úsilí rezortu spravedlnosti o modernizaci civilního procesu, a to prostřednictvím nasazování informačních a komunikačních technologií. Konkrétně jde o neustále formující se fenomén E - Justice, jehož hlavními přínosy v oblasti soudnictví má být možnost kompletní racionalizace procedur a dále přístupnější a otevřenější soudní řízení pro klienty justice. Moderní technologie a jimi

---

¹ Co se týče neúměrného přetížení soudního aparátu nevyřízenými případy, je zřejmě nejkritičtější situace na Nejvyšším soudu. Ministerstvo spravedlnosti se nastalou situací snaží řešit reformou dovolacího řízení. Za tím účelem představilo novou koncepci přípustnosti dovolání, která mimo jiného omezuje dovolací důvody ze tří na jeden. Na tomto místě je nutno poukázat na skutečnost, že se Ministerstvo spravedlnosti ve snaze o zefektivnění soudních procesů nevydalo cestou nabírání personálu, ale co je důležitější, ani cestou zavádění moderních technologií do dovolacího řízení, což lze hodnotit jako krok zpět pro elektronickou justici. Více k reformě dovolacího řízení na: PALEČKOVÁ, Tereza . *Justice.cz* [online]. 28.3.2011 [cit. 2011-11-30]. Ministr spravedlnosti představil reformu dovolacího řízení u Nejvyššího soudu. Dostupné z WWW:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=316127>>.

přinášená elektronická forma dat mají potenciál, za předpokladu jejich skutečného etablování do prostředí justice, rychlejších a méně nákladných procesů za současného zvýšení jejich zpracovací kapacity. Současně je účelem této práce poukázat na kritické momenty implementace E - Justice, dále stručně popsat současný stav tohoto fenoménu v České republice a načrtnout možnosti dalšího vývoje do budoucna s ohledem na pokroky informační společnosti. To vše se zvláštním zřetelem k právní úpravě civilního procesu, jelikož pro veškerá užití E - Justice v prostředí justice neposkytuje rozsah této diplomové práce dostatečný prostor.

Práce se člení na kapitoly, podkapitoly a odstavce. Za úvodem následuje kapitola definující samotný pojem E - Justice a některé další související pojmy a kapitola věnovaná základnímu právnímu rámci elektronické justice v České republice. Jádro této práce představují kapitoly pojednávající o počátcích zavádění E - Justice do civilního procesu, dále hodnotící současný stav civilního procesu a charakterizující jednotlivé komponenty elektronické justice. Obsahem výkladu je rovněž fenomén informační společnosti jakožto jeden z předpokladů realizace E - Justice. Závěrem práce jsou potom alespoň okrajově zmíněny důsledky fungování E - Justice pro sféru práva na spravedlivý proces a dalších procesních principů. Na několika místech výkladu jsou pro lepší ilustraci dané problematiky zmíněny příklady zahraničních řešení relevantních otázek.

Text práce je dokončen s přihlédnutím k právnímu stavu platnému ke dni 6. prosince 2011.

1. Pojem E - Justice

Každý pojem, jakožto jedna z forem odrazu skutečnosti, pomocí které se poznává podstata jevů, procesů a zobecňují se jejich podstatné stránky a znaky, je produktem historicky se vyvíjejícího poznání a zahrnuje na základě praxe dosažené výsledky v stále hlubších pojmech.² Přes statické tělo pojmu, představující neměnnou metodu vyčlenění objektů, může být hodnota konkrétního pojmu proměnlivá v závislosti od času a prostoru, zjednodušeně řečeno od stavu věci.

Podoba a obsah právního řádu, struktura soudnictví a forma jednotlivých procedur jsou výsledkem dlouhodobého vývoje a probíhající sociální interakce, jejíž podoba je mimo jiné určována dominantní komunikační infrastrukturou a aktuálně dostupnými nástroji umožňující přenos informací. Kategorie obsahu a rozsahu pojmu E - Justice rovněž nejsou statické a absolutní hodnoty, ale vyvíjejí se, aby stále adekvátněji odrážely skutečnost. I když je každý pojem ztvárněním určité abstrakce, v konečném důsledku závisí aplikovatelnost konkrétního pojmu od přesnosti, s níž odráží objektivní realitu. Protože k zavádění pojmů dochází na základě definic, které představují logické operace s různými možnými východisky pro hledání významu pojmem označených objektů, může mít i pojem E - Justice v zásadě víc významů a není v žádném případě jednotný.

S dalekosáhlým pojmem E - Justice, jehož ekvivalentem je pojem elektronická justice, dle právní teorie souvisí nejrůznější témata z praxe, která se týkají zavádění moderních technologií do justice, jako jsou například různé elektronické databáze a rejstříky, elektronické podatelny, elektronický spis, digitální zpracování dokumentů, systémy pro řízení a správu soudních agend a sporadicky se objevují také systémy pro podporu rozhodovací činnosti. Pojem E - Justice tak není jednotný a zahrnuje instituty, které znamenají využití informačních technologií a systémů v prostředí justice, především pak zavedení elektronické formy komunikace, výměny a zpracování informací mezi

---

² KUNZMANN, Peter; BURKARD, Franz-Peter; WIEDMAN, Franz. *Encyklopedický atlas filosofie*. 9. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2001. 265 s. ISBN 80-7106-339-8.

subjekty nacházejícími se v prostředí justice nebo subjekty mimo něj a současně vstupujícími do kontaktu s tímto systémem (účastníci řízení, jiné orgány veřejné moci).³

Výše uvedené pozitivní a zároveň demonstrativní vymezení pojmu E - Justice je nadto možné doplnit o jeho negativní vymezení. Za elektronickou justici se tak naopak dle převažujících názorů nepovažuje internetové právo a právo telekomunikací. Rovněž elektronický obchod (E - Commerce) představující pouze úpravu tradiční občanskoprávní problematiky v moderním provedení nespadá do rozsahu vymezovaného pojmu.⁴

Pro úplnost definice pojmu E-Justice je zapotřebí rovněž vymežit pojem justice a blíže jej definovat pro účely této práce. Justice je pojmem odvozeným od latinského ekvivalentu iustitia a představuje kromě souhrnné soustavy soudů také řadu dalších orgánů, jejichž činnost s činností soudů souvisí nebo na ni v určité fázi navazuje. Již uvedené implikuje, že pojem justice je pojmem obsahově širším než pojem soudnictví a zahrnuje soudy všech stupňů, státní zastupitelství, advokacii, notářství, Ministerstvo spravedlnosti České republiky a některé další činnosti, které souhrnně nazýváme státní správa soudů.⁵ Pro účely diplomové práce se justicí rozumí veškeré procesy probíhající v jejím prostoru zahrnující i subjekty soukromého práva přicházející s ní do kontaktu, s důrazem kladeným především na ty procesy, kterých se elektronizace s různou intenzitou dotýká a jak už i z názvu diplomové práce vyplývá, se zvláštním zřetelem věnovaným oblasti civilního procesu jako společného vývojového stupně všech soudních řízení.

Elektronická justice může mít v závislosti na geopolitickém prostoru realizace vícero podob a variant řešení. V dimenzi právního řádu České republiky představuje pojem E - Justice omezený počet izolovaně existujících projektů, jejichž společným

---

³ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů : E-Justice*. Praha : Linde Praha, a.s. , 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

⁴ HÄHNCHEN, Susanne. *Elektronischer Rechtsverkehr : Ein praktischer Leitfaden für Rechtsanwälte, Notare, Studierende und andere Interessierte*. Berlin : Books on Demand GmbH Norderstedt, 2007. 126 s. ISBN 9783833492679.

⁵ WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha : LINDE PRAHA, a.s. , 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

znakem je zejména snaha o zintenzivnění elektronické komunikace mezi orgány veřejné moci navzájem a současně také snaha o vytvoření elektronických komunikačních kanálů mezi těmito orgány a subjekty soukromého práva. Zároveň je důležité zdůraznit, že v kontextu právních řádů jiných moderních evropských států může mít pojem E - Justice v porovnání s jeho významem aplikovatelným v právním prostoru České republiky rozdílný obsah i rozsah, a to především vzhledem k reflektování rozdílnosti technických a strategických řešení implementovaných systémů elektronické justice v těchto státech.

Neopomenutelná je charakteristika elektronické justice jakožto klíčového právního nástroje informační politiky Ministerstva spravedlnosti, jehož primární funkcí je docílení vyšší efektivity soudnictví na základě redefinování užívaných procedur, zpravidla doprovázených vyšší transparentností a kvalitou rozhodování s pozitivním efektem pro právní jistotu subjektů právního řádu.

V kontextu výše uvedeného a za účelem další charakterizace pojmu elektronické justice také nemožno opomenout existenci komplexního systému poskytujícího služby elektronické veřejné správy (e-Government), který díky využití informačních a komunikačních technologií umožňuje lepší spolupráci orgánů veřejné správy, usnadňuje občanům a podnikatelům kontakt se státními institucemi, a činí tak veřejnou správu průhlednější a efektivnější.⁶ Projekty e-Government jsou novodobým mezinárodně rozšířeným trendem představující prioritní strategie vlád rozvinutých zemí a znamenají vlastně transformaci vnitřních a vnějších vztahů veřejné správy pomocí informačních a komunikačních technologií s cílem optimalizovat interní procesy. Jejím cílem je pak rychlejší, spolehlivější a levnější poskytování služeb veřejné správy nejširší veřejnosti a zajištění větší otevřenosti veřejné správy ve vztahu ke svým uživatelům.⁷ Význam

---

⁶ Zdrojem informací je strategický dokument vlády „*Státní informační a komunikační politika e-Česko 2006*“, schválený usnesením č. 265 ze dne 24. března 2004 k naleznutí na: *Mvcr.cz* [online]. 2005 [cit. 2011-11-30]. Státní informační a komunikační politika. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/files/275/sikp_def.pdf>.

⁷ Definici pojmu e-Government zpracovalo Ministerstvo informatiky a je dostupná z archivu stránek bývalého Ministerstva informatiky provozovaných Ministerstvem vnitra na: *Mvcr.cz* [online]. 2009 [cit. 2011-11-30]. E-Government. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/egovernment/default.htm>>.

implementovaného systému elektronické veřejné správy pro zavádění prvků E - Justice do právního řádu spočívá nejenom v jeho roli jako inspiračního zdroje, ale vedle toho provázanost obou systémů představuje nezbytnou podmínku efektivní implementace a maximalizace pozitiv elektronické justice.

K problematice samotného vymezení pojmu E - Justice je závěrem nezbytné uvést, že v současnosti legální definici tohoto pojmu v právním řádu České republiky nenajdeme, přičemž v relevantních zákonech jsou definovány jenom některé související instituty a proto lze shrnout, že problematika vymezení pojmu E - Justice je doposud převážně otázkou vyhrazenou expertní diskusi a je na místě obrátit se na právní teorii v této oblasti. Zároveň je při hledání obsahu a rozsahu pojmu E - Justice možné čerpat z legislativních řešení jiných států, a to zejména států s obdobnou právní tradicí, protože jde jistě o pojem s mezinárodní relevancí a tyto podněty mohou mít následně pozitivní efekt na vytváření kompatibilních legislativních řešení systémů elektronické justice.

2. Podmínky pro přípravu právní úpravy E - Justice

V procesu tvorby právních norem je v zásadě možné volit mezi dvěma protichůdnými přístupy k regulaci elektronické justice, a sice mezi preventivní a následnou regulací. Je na uvážení normotvůrce, zda nejprve umožní živelný rozvoj odpovídajících technologických řešení a až následně přistoupí k regulaci jejich využití nebo zda nejprve vytvoří regulační modely a až pak těmto mechanismům přidělí odpovídající infrastrukturu, v našem případě informační a komunikační technologie. Argumentem pro mimořádně citlivé hodnocení potřeby normativních řešení elektronické justice jsou četné příklady z praxe, kdy v silně regulovaných společnostech dochází následkem nasazení informačních a komunikačních technologií k vývoji, který nebyla právní úprava dříve schopna předpovědět. Specifičnost, dynamika a nepředvídatelnost směřování technického pokroku neustále redefinuje možnosti nasazování elektronické justice. Je proto nevyhnutné hledat takové řešení podoby elektronické justice, které by v konečném důsledku nebylo v rozporu se zájmy dalšího rozvoje informační společnosti.

Technologický pokrok a jeho dopady na strukturu a fungování společnosti se dříve nebo později projeví i v relevantní právní úpravě. Nejdůležitější zákonné úpravy týkající se E - Justice jak na poli soukromého práva, tak veřejného práva jsou relativně nové svojí existencí. Základní normou, která upravuje vybrané civilně-procesní aspekty elektronické justice, je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OSŘ). Tento předpis byl mnohokrát novelizován, a to také v souvislosti s potřebou reflektování postupující elektronizace justice. Pro účely této diplomové práce je významná zejména doprovodná novela občanského soudního řádu k soudnímu řádu správnímu č. 151/2002 Sb., která s účinností od 1. ledna 2003 doplnila možnost doručování prostřednictvím veřejné datové sítě a zavedla pořadí způsobů doručování - nejprve při jednání, poté prostřednictvím veřejné datové sítě a až nakonec v obálce. Nicméně s ohledem na změny koncepce doručování v souvislosti s postupující elektronizací justice je zásadní takzvaná souhrnná novela OSŘ č. 7/2009 Sb., která s účinností od 1. července 2009 zavádí do právní úpravy civilního procesu doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, elektronický soudní spis a vyhotovování soudních úkonů v elektronické podobě. Vedle OSŘ jsou pro právní kontext

elektronické justice relevantní i některé další předpisy, které mají buď to procesní povahu anebo ovlivňují aplikaci jiných procesních norem, přičemž mnohé z nich měly vliv na aktuální podobu občanského soudního řádu. K těmto dalším normám řadíme především zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZEP), který umožnil účastníkům obracet se na soudy dálkově, prostřednictvím veřejné datové sítě, a to na základě podání se zaručeným elektronickým podpisem. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, představuje ucelenou úpravu insolvenčního řízení, které je díky veřejně dostupnému elektronickému insolvenčnímu rejstříku nejvíce modernizovaným druhem civilního procesu. Nejaktuálnějším z významných počinů, co se týče právní úpravy elektronické formy komunikace ve sféře orgánu veřejné moci, je zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, který zavádí již zmíněné centralizované řešení doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek. Podzákonný rámec právní úpravy elektronické justice obsahuje řadu vyhlášek a instrukcí. K těm nejdůležitějším patří vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, instrukce ze dne 3. prosince 2001, čj. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů a dále vyhláška č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek a nakonec vyhláška Ministerstva informatiky č. 496/2004 Sb., o elektronických podatelkách. Bez významu konečně nejsou, i když se elektronické justice dotýkají jenom okrajově, avšak tvoří její základnu, předpisy, jako je zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů a rovněž zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Na základě provedeného přiblížení zákonné a podzákonné úpravy prvků elektronické justice lze konstatovat, že reflektování E - Justice v právní úpravě civilního procesu je víceméně fragmentární. Řada aspektů elektronické justice je obsažena v samostatných zákonech, což lze přičíst centralizovanému úsilí o elektronizaci veřejné správy jako takové a také potřebě dát do budoucna prostor technologickým inovacím a nepřehledňovat tak následnými novelizacemi OSŘ. Značnou rozsáhlost prováděcích

předpisů k daným zákonům lze také z části přičíst specifickému technickému charakteru fenoménu elektronické justice, který se neustále rozvíjí častokrát nepředvídatelnými směry. Z jiného úhlu pohledu lze fragmentárnost právní úpravy E - Justice ilustrovat na samotné úpravě elektronické komunikace mezi soudy a účastníky obsažené v OSŘ. Občanský soudní řád obsahuje výčet prostředků ke komunikaci mezi soudem a účastníky vždy v souvislosti s konkrétním procesním úkonem. Neexistuje přitom žádná obecná procesní úprava, která by stanovila způsoby komunikace mezi soudem a účastníky.

Závěrem ještě zbývá upozornit, že k regulaci elektronické komunikace respektive elektronické justice ve skutečnosti přistupují kromě právních norem i normy technické a je proto nemožné fenomén E - Justice upravit pouze zákonem. Kupříkladu informační systém datových schránek umožní odeslat datovou zprávu o maximálním rozsahu 10 MB, nicméně toto omezení má technický charakter a nikoli právní kontext.

3. Počátky zavádění E - Justice do civilního procesu

S postupnou expanzí informačních a komunikačních technologií do různých vrstev fungování společnosti, zejména s jejich rostoucí masovou popularizací a stále širší dostupností, proniká vliv těchto technologií i do civilního procesu. Převážná část rozvinutých států má již alespoň dvě desítky let zkušeností s rozvojem a implementací strategií e-Government v různých oblastech veřejné správy, počínajíc správou daní až po oblast zdravotnictví a další. Řešení civilně - procesních otázek za užití moderních informačních a komunikačních technologií však probíhá pouze pozvolna. Ačkoli se, s ohledem na neustále rostoucí technické možnosti, již několik let věnuje pozornost adaptaci do jisté míry neadekvátní formy civilního procesu, je možné mluvit teprve o počátcích informatizace.⁸

Tvrzení o teprve formulující se roli moderních technologií v českém civilním procesu lze demonstrovat i poukazem na kontrastní příklady zahraničních řešení elektronické justiční agendy, které nekompromisně reflektují technický pokrok a využívají výhod elektronizace komunikačních a informačních procesů probíhajících v rámci soudnictví mnohem intenzivněji než v České republice. Co se týče míry využití potenciálu E - Justice, zastává v celosvětovém měřítku přední místo progresivní singapurské soudnictví, kde není zvláštností soudní jednání za použití aplikací videokonference a jednání se zapojením různých audiovizuálních technologií, mobilních telefonů nové generace nevyjímaje.⁹ V tomto směru je pro ilustraci dalekosáhlosti možností v oblasti E - Justice rozhodně vhodnější odkaz na pokrokový přístup k elektronizaci justice v Rakousku, které se geograficky i ve spektru právních kultur nachází blíže České republiky. Rakousko se vyznačuje rozsáhlým a pro poskytovatele právních služeb dokonce obligatorním využíváním zavedeného systému elektronické

---

⁸ Veškeré vládní i teoretické iniciativy zabývající se problematikou implementace systému E - Justice užívají pro tento proces pojem elektronizace. Vhodnost tohoto označení je však dle názoru autorky práce nutno podrobit další diskusi, přičemž použitý pojem informatizace zřejmě představuje exaktnější prostředek vyjádření skutečnosti.

⁹ Více informací k uvedené problematice lze najít na webu singapurského soudnictví: *Supremecourt.gov.sg* [online]. 2010, 21.5.2010 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://app.supremecourt.gov.sg/default.aspx?pgID=57>>.

komunikace se soudy, v doslovném českém překladu tzv. elektronického právního styku, kterého základem je od roku 2006 webová aplikace a tudíž není pro uskutečnění podání k soudu potřebný zvláštní software, čímž tento systém přispívá k prosazování principu rovného přístupu k soudu.

I ve srovnání s mírou realizace technologických inovací v rámci komerčních právních služeb je tempo modernizace občanského soudního řízení zásadně menší, někdy až nepatrné. Zřejmou příčinu této skutečnosti lze shledat v specifickém charakteru domény výkonu spravedlnosti a samotného práva, jež se vyznačují značnou konzervativností a uzavřeností, v neposlední řadě i rigidností a byrokratičností procedur v rámci jejich struktur. Následkem zmíněné specifčnosti se i v civilním soudnictví pravidelně setkáváme s hlubokou nedůvěrou v inovace a opatrností, někdy až rezistencí, ohledně zásahů do vžitých a dosud jenom minimálně novelizovaných procesních postupů založených na klasické analogové formě a fungujících poměrně spolehlivě již desítky let. Změny pramenící ze zavádění elektronické justice jsou častokrát pocíťovány jako nepřiměřený zásah do právní jistoty a základních procesních práv, přičemž někdy neopodstatněný odpor k inovacím je soudci argumentován potřebou náležitého zabezpečení principů právní jistoty, integrity dokumentů, ochrany dat a nezávislosti soudce.

Rozvoj informačních a komunikačních technologií představuje základ pro budování komunikační infrastruktury umožňující masový oběh informací, kde je téměř každý účasten jejich produkce nebo výměny. Možnost levného a v krátké době realizovatelného přístupu k informacím a vědomostem různého druhu, právních nevynímaje, přispívá k celkové informovanosti občanů. S rozšířením informačních kanálů zprostředkujících právní informace a důsledkem zvýšeného ekonomického a sociálního rozvoje dochází k živelnému nárůstu soudních sporů a k následné nedostatečnosti kapacity tradičních procesních postupů ve vztahu k řešené soudní agendě. Potřeba zpracovávání neustále narůstajícího kvanta informací tak nezřídka vede k zbytečným průtahům v řízení, které představují nepřijatelný zásah do práva na spravedlivý proces.

Reformní úsilí rezortu spravedlnosti proto volá po zásadní změně formy civilního procesu spočívající v zavádění prvků E - Justice, a to nejen ve vztahu k účastníkům řízení,

ale i mezi soudy navzájem. Cílem provedení této reformy je pak především zvýšení efektivity a transparentnosti procesů autoritativní aplikace práva.

Zpravidla při každé reformě, bez ohledu na rezort její realizace, existuje hypotetická možnost vydat se buď cestou tzv. velkého třesku a provést tak všechny změny naráz anebo naopak jít cestou postupného zavádění jednotlivých komponentů reformy, přičemž volba řešení většinou závisí od výsledků provedených procesních analýz. V následujícím stručném náčrtu počátků transformace justice směrem k její elektronické podobě je možné vidět, že Ministerstvo spravedlnosti, jakožto hlavní gestor této reformy, zvolilo právě druhou zmíněnou variantu postupného zavádění jednotlivých částí systému E - Justice.

Počátek konkrétních koncepcí realizace E - Justice v České republice představuje usnesení vlády č. 1652 ze dne 21. prosince 2005, kterým vláda projevila souhlas s přípravou projektu informačního systému elektronické justice (projekt E - Justice). V následujícím roce vypracovalo Ministerstvo spravedlnosti Návrh postupu pro zavedení informačního systému elektronické justice v České republice, který obsahuje popis jednotlivých etap při zavádění systému E - Justice a upřesnění kroků nezbytných pro zabezpečení provázanosti se systémem E - Government, jenž je realizován v spolupráci s Ministerstvem vnitra.

Projekt E - Justice přináší centralizované řešení propojení informačních systému justice, jehož ústředním momentem je univerzální elektronický spis jakožto digitální obdoba klasického papírového spisu. Přestože je základním znakem reformních opatření využívání výhod digitální podoby informací, jde o řešení analogické s tradičními procesními postupy probíhajícími na analogovém, respektive papírovém základu. Zejména v počátečních fázích procesu transformace se tak zachovává určitá kontinuita s dosavadním vývojem procesních postupů. Umožnění duální a zároveň rovnocenné existence papírového a elektronického spisu bez nutnosti neustálé zpětné konverze dokumentů z jedné formy do druhé je přitom jedním z kritických faktorů implementace. Celý projekt elektronické justice pozůstává z několika na sebe navazujících dílčích projektů, popřípadě konkrétních aplikací, jejichž postupná realizace vede do stadia plně elektronického spisu jakožto integrujícího prvku tohoto projektu.

Motivací pro zavádění konkrétních partikulárních projektů a jejich zdokonalování je mimo jiné i zkvalitnění služeb ve vztahu ke klientům justice prostřednictvím využití

informačních a komunikačních technologií. V konečném důsledku má nasazení prvků elektronické justice, kterým se v projektu chápe plná elektronizace veškerých informačních a komunikačních procesů v rámci justice, vést k zmenšení objemu administrativy a zrychlení procesů za současného snížení souvisejících nákladů.¹⁰ Realizace projektu elektronické justice představuje časově a finančně náročný proces. Ministerstvo spravedlnosti přitom plánuje završení projektu, a sice možnost vést většinu agendy justice v elektronické podobě, do roku 2012.¹¹

Jak už bylo výše uvedeno, konkrétní strategie sledující globální cíl existence univerzálního elektronického spisu a zakládající se tak na jednotící vizi mají svůj prvpočátek v období let 2005 až 2007, kdy od 1. října 2007 začaly fungovat první části budovaného systému elektronické justice, a to ve formě insolvenčního rejstříku jakožto pilotního projektu v rámci systému E - Justice a elektronického platebního rozkazu, který byl zaveden krátce poté První realistické vize o E - Justice však nevznikaly zcela spontánně bez jakýchkoliv předešlých náznaků potenciálního směřování justice k částečné elektronizaci. Naznačenému vývoji elektronické justice, E - Justice ve skutečném slova smyslu, předcházelo určité preliminární stadium, ve kterém se vyskytují jevy předznamenávající trend reflektování technologických inovací také v oblasti civilního procesu, a především v jeho formě. Avšak těmto prvpočátkům zavádění informačních a komunikačních nástrojů do sféry justice chyběla jednotící strategie, jakou je například

---

¹⁰ Více informací, i ohledně časového, věcného a finančního harmonogramu, lze najít ve zprávě „*Provázanost informačního systému elektronické justice se systémem E - Government v celé veřejné správě*“, Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2007, č.j. 67/2007 OIS SP.

¹¹ Vzhledem k časové i finanční náročnosti projektu E - Justice, především v počátečních fázích implementace jeho dílčích prvků (tzv. zkušební provoz), se zřejmě v kontextu doznívající ekonomické krize kvůli nevyhnutným omezením v rozpočtu Ministerstva spravedlnosti nepodaří dodržet termín jeho dokončení a dojde k pozastavení aktivit souvisejících s projektem. Ministerstvo spravedlnosti však nadále zdůrazňuje důležitost a prioritní zájem rezortu na uskutečňování projektu a předpokládá jeho pokračování. Životnost a dynamika provádění projektu E - Justice bude záviset i od politické stability, jelikož kontinuita vládních strategií je pro implementaci elektronické justice kritickým požadavkem.

integrující koncepce reprezentována univerzálním elektronickým spisem. Jednalo se převážně o nekoordinované aplikace zaváděné za účelem řízení a organizace vnitřních činností soudů a jejich administrativy (mimo to i různé veřejně přístupné registry), které měly kvůli své partikulárnosti a nepropojenosti často opačný efekt ve srovnání s přínosy, které jsou sledovány naopak vzájemně koordinovanými komponenty systému E - Justice.

Počátek změn dosavadních přístupů k zapojení moderních technologií do pracovních postupů v rámci civilního soudnictví lze v podobě izolovaných odpovědí na některé specifické problémy sledovat začátkem 90. let minulého století. V této době začaly být zapisovatelkami doposud používané mechanické psací stroje nahrazovány jejich elektronickými verzemi. V první polovině 90. let bylo u pilotních soudů¹² zahájeno zavádění programu ISAS (Informační systém pro administrativu okresních soudů) do soustavy okresních soudů, ve kterém tyto pracují dodnes. Hlavním přínosem tohoto systému je sjednocení způsobu evidence a zvýšení efektivnosti práce okresních soudů, přičemž řeší veškerou jejich administrativu, od nápadu přes automatické přidělení soudci, vedení elektronických rejstříků a archivaci dokumentů v digitální formě po zpracování rozsudků, statistiky a výkazů.¹³ Na rozdíl od okresních soudů používají krajské a vrchní soudy program ISVKS (Informační systém pro vrchní a krajské soudy), což přináší řadu komplikací, jelikož tyto dvě aplikace pocházející od různých výrobců mezi sebou dodnes nekomunikují. Nicméně aplikace ISVKS rovněž zajišťuje archivaci dokumentů v elektronické podobě, vedení elektronických rejstříků, přehledů jednání a další podobné funkce. V souvislosti s vyvíjením uvedených aplikací a s ohledem na technologický rozvoj přibýly do základního vybavení soudců a administrativních pracovníků počítače a právní programy a nahradily tak elektronické psací stroje i v jednacích síních. Do justice postupně pronikla jednoduchá e-mailová komunikace, a to jak mezi jednotlivými články

---

¹² V Praze byly pilotními soudy pro zkušební provoz aplikace ISAS Obvodní soud pro Prahu 9 a Obvodní soud pro Prahu 10. Na rozdíl od systému ISVKS, který byl vybudován na platformě Lotus Notes, je ISAS založen na systému Oracle. V poslední době jsou činěny pokusy propojit ISAS se systémem ISVKS tak, aby dokumenty okresního a krajského soudu v téže věci byly vzájemně dostupné v elektronické podobě.

¹³ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů : E-Justice*. Praha : Linde Praha, a.s. , 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

justice navzájem, tak i mezi soudy a účastníky řízení. V důsledku přijetí zákona o elektronickém podpisu vzrostl význam komunikace formou elektronické pošty, jelikož bylo fyzickým a právnickým osobám umožněno činit prostřednictvím veřejné datové sítě vůči soudu podání opatřené zaručeným elektronickým podpisem.¹⁴ Význam této právní úpravy spočívá v uzákonění rovnocennosti účinků vlastnoručního podpisu a jeho elektronického ekvivalentu, neboli potenciálu podání se zaručeným elektronickým podpisem a splnit tak zákonem stanovené podmínky splňující procesní účinky. Jedním z posledních významných počinů před započítáním koordinovanějších záměrů v souvislosti s realizací E - Justice bylo zprovoznění dálkového přístupu soudů do centrální evidence obyvatel. Rokem 2006 a současně s přijetím insolvenčního zákona, který kromě jiného zavedl elektronický insolvenční rejstřík, se dostáváme na časové ose elektronizace justice k rozhraní mezi preliminárním stadiem a fází realizace jednotlivých justičních aplikací vyvíjených v rámci projektu E - Justice. Insolvenční rejstřík je s účinností od 1.1. 2008 vedený v aplikaci ISIR a je veřejně a dálkově přístupný. Co se týče míry zapojení prvků typických pro elektronickou justici je insolvenční řízení i v současnosti nejmodernější druh soudního řízení.

3.1 Informační společnost jako jeden z předpokladů realizace E - Justice

Pro recentní společenský vývoj je příznačný posun v komunikačním spektru jakožto důsledek neustálých inovací přinášených nasazováním informačních a komunikačních technologií do různých úrovní sociální organizace. Přístupů ke struktuře pojmu informačních a komunikačních technologií, zkráceně ICT, je nespočet. Pod tímto pojmem lze rozumět veškeré technologie anebo elektronické přístroje umožňující zpracování, uchovávání a přenos dat a informací v digitální podobě. ICT je zastřešující pojem pro veškeré technické prostředky užívané pro zpracování informací a podporu

---

¹⁴ V souvislosti s přijetím ZEP zareagoval zákonodárce i změnou OSŘ, který nově v § 42 odst. 1 stanoví, že „podání je možno učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky nebo telefaxem“.

komunikace¹⁵, jakými jsou počítače, síťový hardware, software, internet a podobně. V širším pojetí je tento pojem častokrát chápán i jako obecné označení celého oboru informatiky.

S rozšířením digitální formy informačních zdrojů, která umožňuje prakticky univerzální manipulovatelnost informací nezávislou na jejich kvantitě a bez omezení na konkrétní místo, souvisí změna zažitých forem komunikace a proměna orientace společnosti z tiskové formy na elektronickou formu informací (médii).¹⁶ Ve druhé polovině dvacátého století se tak v souvislosti s expanzí ICT mění charakter lidské společnosti a vzniká nový sociologický i ekonomický koncept, pro který se užívá pojmu informační společnost.¹⁷ Formujícím znakem této nové podoby organizace a struktury společnosti je masivní tok informací, jako důsledek neustálého snižování ceny za současného zvyšování výkonu a zpracovací kapacity informačních a komunikačních technologií. K tomu přistupuje i nárůst obecné dostupnosti informačních zdrojů a prohloubení významu práce s informacemi. Poprvé byl pojem informační společnost užít v 70. letech minulého století jako synonymum pro postindustriální společnost vyvinuvší se z industriálního stadia na základě rapidních inovací, jejichž zdrojem se nově stává teoretická znalost.¹⁸ Nicméně koncepce evoluce informační společnosti, ve které tato představuje stadium navazující na průmyslovou revoluci, je v současné expertní diskusi podrobovaná kritice. Na toto téma se totiž objevují názory prosazující myšlenku, že

---

¹⁵ Information and communication Technologies. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 5.7.2009, last modified on 22.11.2011 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Information_and_communication_Technologies>.

¹⁶ MEYROWITZ, Joshua. *No Sense of Place : The Impact of Electronic Media on Social Behavior*. 1st edition. New York : Oxford University Press, Inc., 1986. 416 s. ISBN 0-19-504231-X.

¹⁷ Taktéž se užívá označení „informační věk“, „znalostní společnost“ nebo „digitální společnost“ a v souvislosti s chápáním proměn společnosti jako jevů relevantních pro ekonomické vědy se vyskytuje také pojem „znalostní“ anebo „nová ekonomika“.

¹⁸ BELL, Daniel. *The Coming of Post-Industrial Society : A Venture in Social Forecasting*. 1st printing edition. New York : Basic Books, Inc., 1976. 616 s. ISBN 978-0465097135.

informační společnost ve skutečnosti existuje již déle, přibližně 150 let. Avšak v počátcích jejího formování, předtím než došlo k radikální distribuci produkce informací ve společnosti, měla industriální charakter ve smyslu jenom omezené kapitalizace produkce informací, a to v dispozici státu anebo na základě tržních sil.¹⁹

Řešení otázky, jak významný je podíl expanze informačních a komunikačních technologií na vzniku informační společnosti a jaké jsou potenciální ekonomické dopady jejího rozvoje, je na místě přenechat sociologům a ekonomům. Centrálním zájmem této kapitoly jsou právní aspekty koncepce informační společnosti, tudíž dále pojednává primárně o aplikaci ICT v prostředí práva a přibližuje význam digitální podoby informací pro oblast E - Justice.

Problematika zavádění informačních a komunikačních technologií pochopitelně není jenom záležitostí soukromých subjektů, ale týká se jak veřejného sektoru, tak justice. Jedním ze znaků oblasti podpory rozvoje informační společnosti je právě skutečnost, že se příslušné iniciativy projevují nejenom v komerčním sektoru, ale současně je tomuto předmětu věnována pozornost v řadě vládních a evropských dokumentů. Vlády moderních států ve svých programových prohlášeních frekventovaně formulují požadavek rozvoje informační společnosti jako jeden z cílů státních politik, a to především z důvodů ekonomických, kdy využívání digitální podoby informací ve značné míře stimuluje rozvoj národních ekonomik. Často se v těchto souvislostech objevuje pojem znalostní ekonomika anebo také nová ekonomika.

Vláda České republiky nezůstává v oblasti naznačených aktivit stát stranou a rovněž vyvíjí úsilí za účelem nastartování dlouhodobě udržitelného rozvoje společnosti založené na znalostech. S ohledem na základní principy, které formují informační společnost, lze na proměnách ve směřování státní politiky a legislativní činnosti sledovat ambice zákonodárce a celkové společenské klima přispívající k většímu informačnímu komfortu veřejnosti a klientů justice, obecně úsilí o větší otevřenost a transparentnost justice.

---

¹⁹ Viz například BENKLER, Yochai . *The Wealth of Networks : How Social Production Transforms Markets and Freedom* [online]. New Haven and London : Yale University Press, 2006 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf>. ISBN 978-0-300-11056-2.

Prvním vládním krokem k zahájení aktivit stimulačních rozvoje informační společnosti byl v roce 1999 přijatý koncepční dokument „*Státní informační politika: cesta k informační společnosti*“, mající za cíl vytvoření veřejně přístupné služby napomáhající komunikaci mezi veřejnou správou a občany. Kromě jiného byl v tomto dokumentu zdůrazněn význam obecné dostupnosti internetu pro uskutečnění stanovených plánů. Vedle uvedené koncepce byl dále vypracován strategický dokument *Národní telekomunikační politika*, což je mimo jiného důkazem původně izolovaných přístupů ke koncepcím v oblasti informační společnosti a v oblasti telekomunikací, přičemž jejich provázanost byla zohledněna až v následujících politikách. V tomtéž roce byla zahájena služba, která poprvé umožňovala občanům komunikovat s veřejnou správou formou elektronické pošty. Konkrétně se jednalo o podávání žádostí o informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím. V kontextu budování komunikačních kanálů mezi veřejnou správou a soukromými subjekty umožňujících dálkové spojení byla zákonem o elektronickém podpisu všem orgánům veřejné moci uložena povinnost zřídit a provozovat elektronické podatelny.²⁰

Vláda se pomocí ICT snaží především dosahovat růstu konkurenceschopnosti ekonomiky, produktivity práce a celkové vzdělanosti, řešení celospolečenských problémů, jako je například nezaměstnanost, začleňování znevýhodněných skupin občanů, nerovnoměrný rozvoj lidského potenciálu a v neposlední řadě se jedná i o významné úspory prostředků vynakládaných z veřejných rozpočtů. Těžištěm tohoto úsilí přitom není stanovení dílčích úkolů v jednotlivých sektorech s konkrétními termíny jejich plnění. Hlavní úloha je připisována formulování zásad a principů, které se mají uplatnit při dalším rozvoji informační společnosti, jelikož z důvodu dynamiky rozvoje sektoru ICT není možné spolehlivě definovat cílový stav, jehož by mělo být dosaženo. Z důvodu těžko předvídatelného vývoje informačních a komunikačních technologií podléhají vládní iniciativy týkající se oblasti informační společnosti průběžným aktualizacím.²¹

---

²⁰ Elektronické podatelny byly zpřístupněné na většině úřadů, avšak ne vždy byly všechny agendy zdigitalizovány a častokrát jim chyběl dostatečný uživatelský komfort.

²¹ Dokumentem navazujícím na strategii „*Státní informační politika: cesta k informační společnosti*“, přijatá usnesením vlády č. 525 ze dne 31. května 1999, který se rovněž zabývá problematikou informační společnosti v České republice, je „*Státní informační a komunikační politika e-Česko 2006*“, strategický vládní dokument pro oblast rozvoje

Vláda spatřuje svou úlohu především ve vytváření vhodných podmínek pro rozvoj informační společnosti, v podpoře technologicky neutrálních řešení služeb informační společnosti a v zamezování souvisejících nežádoucích důsledků. K splnění této úlohy se pak vláda zaměřuje prioritně na:

- budování moderních a bezpečných služeb veřejné správy dostupných on-line,
- kompletní liberalizaci sektoru elektronických komunikací s cílem zajistit efektivní konkurenční prostředí, ve kterém dojde ke snížení cen služeb,
- podporu rozšíření vysokorychlostního přístupu k internetu a zajištění jeho dostupnosti pro všechny skupiny obyvatelstva,
- pokračování legislativního zakotvení informační společnosti tam, kde je to žádoucí,
- podporu zvyšování počítačové gramotnosti obyvatelstva.²²

Na podporu těchto úsilí byla zřízena Rada vlády pro informační společnost, která je odborným poradním orgánem vlády pro oblast informační společnosti a jeho činnost zajišťuje Úřad vlády ČR. Má plnit koordinační roli místo zrušeného Ministerstva informatiky a poskytovat vládě vědomostní základnu zejména pro její rozhodování v

---

informační společnosti s výhledem do roku 2006, reflektující závazky vůči EU stanovenými v tzv. „*Lisabonské strategii*“. Jak už z názvu politiky vyplývá, reflektuje v ní vláda provázanost oblasti informační společnosti a oboru elektronických komunikací. Cílem Lisabonské strategie bylo, s časovým horizontem realizace do roku 2010, proměnit EU v nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku schopnou udržitelného růstu. Podpora budování informační společnosti je přitom chápána jako jeden ze stěžejních kroků pro dosažení tohoto cíle. Tento dokument je zároveň nejaktuálnějším vládním pokusem o komplexnější obsáhnutí tématu informační společnosti. Následující relevantní vládní strategie se jevu informační společnosti dotýkají pouze okrajově, přičemž se zaměřují na partikulární aspekty znalostní společnosti.

²² *Mvcr.cz* [online]. 2005 [cit. 2011-11-30]. Státní informační a komunikační politika. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/files/275/sikp_def.pdf>.

koncepčních otázkách rozvoje informační společnosti tak, aby bylo dosaženo větší provázanosti a koordinace resortních a národních projektů.²³

Nadto je nezbytné národní cíle v oblasti informační společnosti stanovit v souladu s aktuální strategií formulovanou na úrovni Evropské unie, a to nejen ze zcela zřejmého důvodu potřeby dostáti závazkům vyplývajícím České republice z jejího členství v Evropské unii, ale také z důvodu zabezpečení interoperability informačních infrastruktur jejich členů. Ve snaze dosáhnout trvale udržitelný ekonomický a sociální rozvoj Unie je na úrovni jejich politik, jako jedna z hlavních agend, zdůrazňována iniciativa maximalizace využití potenciálu informačních a komunikačních technologií. V současnosti je nejaktuálnější iniciativou Evropské unie, definující klíčovou roli ICT pro dynamiku rozvoje společenství Evropy, dokument „*Evropská digitální agenda*“²⁴ jako součást rozsáhlejšího konceptu s názvem „*Strategie Evropa 2020*“, ke které se Česká republika v plném rozsahu hlásí. Uvedené strategické dokumenty spadají v rámci institucionální struktury Unie do působnosti úřadu Komisaře pro digitální agendu a samostatného Generálního ředitelství pro Informační společnost a média jako jeden z

---

²³ Rada vlády pro informační společnost byla ustavena na základě usnesení vlády č. 293 z 28. června 2007. V současnosti je její existence však diskutabilní, jelikož nevyvíjí skoro žádnou aktivitu, přičemž se jako důvod uvádí nedostatečná personální vybavenost.

²⁴ Znění dokumentu „*Evropská Digitální Agenda*“ (A Digital Agenda for Europe) je dostupné z portálu věnovanému legislativní aktivitě Evropské Unie: *Eur-lex.europa.eu* [online]. 2010 [cit. 2011-11-30]. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A Digital Agenda for Europe. Dostupné z WWW: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0245R(01):EN:NOT)>. Tato agenda představuje jednu ze sedmi iniciativ hospodářské reformní agendy Evropské Unie, která nese název „*Strategie Evropa 2020*“ a nahradila dnem 26. března 2010 tzv. „*Lisabonskou strategii*“, jejíž období realizace vypršelo. Proklamovaným cílem této hospodářské reformy je dosáhnoutí takového hospodářského růstu, jenž bude založen na principech znalostní ekonomiky, bude udržitelný a bude podporovat sociální a územní začleňování, a to vše s výhledem do roku 2020.

útvary Komise EU.²⁵ V souvislosti se závazkem České republiky koordinovat národní cíle s příslušnými evropskými pozicemi přijala vláda za účelem aktualizace priorit v oblasti informační společnosti koncepční materiál „*Státní politika v elektronických komunikacích - Digitální Česko*“²⁶, definující pozitivní zájem vlády na využívání a rozšíření služeb informační společnosti s cílem zvýšit konkurenceschopnost České republiky a snížit administrativní zátěž jak ve veřejném sektoru, tak u soukromých subjektů. Za prioritní se přitom považuje zajištění celoplošné dostupnosti vysokorychlostního internetu pro všechny občany, včetně řídce osídlených oblastí, a redukce digitální propasti mezi venkovskými sídly a městy v krátkodobém horizontu, a to do roku 2013. Podnětem k tomu byl výsledek studie pod názvem ICT a konkurenceschopnost České republiky, ze které vyplývá nezbytnost takovéto rozvinuté technologické infrastruktury pro zvýšení produktivity a konkurenceschopnosti České republiky a pro dosažení výrazných úspor nákladů.

Nebýt nástroje právní regulace, vyjmenované strategie a národní cíle obsáhnuté ve státních politikách by zůstaly pouhou politickou proklamací, bez existence možnosti jejich následného prosazení. Dostáváme se tak k charakteristice vztahu informační společnosti a dalšího fenoménu patřícího do skupiny jevů, jež jsou ovlivnitelné kvalitou vybudované informační a komunikační infrastruktury, a to prostředím práva.

Kvantitativní pojetí fenoménu práva nám umožňuje vnímání struktury práva jako informačně orientovaného systému, který pozůstává ze souboru organizujících informací majících za cíl regulovat chování adresátů. Zjednodušeně řečeno představuje mechanismus právní regulace tvorbu závazných norem jakožto informací o žádoucím chování a jejich následnou komunikaci adresátům právních norem. Právě komunikace

---

²⁵ *Ec.europa.eu : Information Society and Media-Directorate General* [online]. 1995, 14.10.2011 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/dgs/information_society/index_en.htm>.

²⁶ „*Státní politika v elektronických komunikacích - Digitální Česko*“, schválena usnesením vlády č. 50 ze dne 19. ledna 2011, vznikla v návaznosti na „*Strategii Evropa 2020*“. Byla vypracována v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu s cílem vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj vysokorychlostního internetu a služeb využívaných jeho prostředím a je k nalezení na: *Mpo.cz* [online]. 25.1.2011 [cit. 2011-11-30]. Digitální Česko. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument83642.html>>.

pramenů práva a tímto zajištěná informovanost adresátů o jejich znění, je základním předpokladem dodržování práva. Informovanost občanů o obsahu práva se zajišťuje procesem promulgace právních norem.²⁷ Protože je objektivní vnímatelnost právních norem nevyhnutným znakem platnosti práva, je právní institut promulgace také nevyhnutnou podmínkou platnosti norem. Zároveň je potřeba zdůraznit, že adresát příslušné normy je *de iure* informován v okamžiku, kdy má formální možnost se seznámit s konkrétním právním pramenem, a nikoli až získáním skutečné vědomosti.²⁸

Na tomto místě je nutno poukázat na význam informační společnosti a v rámci ní vybudované infrastruktury komunikačních kanálů pro účely tvorby, respektive promulgace práva. Úroveň informovanosti občanů přímo úměrně závisí od úrovně informačních a komunikačních technologií a vybavenosti státních orgánů odpovídajícími komunikačními kanály. Poslední dobou přímo živelné legislativní aktivity vedou k nárůstu rozsahu právních pramenů, které je pak nutno zprostředkovat subjektům daného právního řádu. Expanze ICT a v důsledku ní neustále se rozvíjející informační společnost poskytují státu potřebnou základnu pro vytvoření kvalitních komunikačních kanálů, jež budou způsobilé zabezpečit rozsáhlejší komunikaci právních norem a tím přiblížit dosud formální promulgaci faktickým informačním efektům. Nadto umožňuje optimální využití ICT v procesech tvorby práva rychlejší, srozumitelnější a levnější komunikaci právních norem směrem k jejím adresátům.

---

²⁷ POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. ISBN 978-80-210-4885-0.

²⁸ Příkladem typu promulgace, mající za důsledek pouze formální dostupnost právních pramenů, je Sběrka zákonů, která je druhem zákonné promulgace prováděné státním orgánem. Oficiálně vychází ve formě tištěné publikace a neoficiálně je znění Sběrky zákonů přístupné i na internetu. Ve skutečnosti Sběrka zákonů již nedokáže plnit funkci zprostředkování norem jejím adresátům a to zejména z důvodu neutichající legislativní aktivity, kdy jsou do ní zahrnovány pouze výsledky novelizace právní úpravy. Z toho důvodu jsou širokou veřejností preferovány komerční publikace obsahující plné znění právních předpisů.

Proces zavádění informačních a komunikačních technologií do prostředí civilního procesu, podobně jako institut promulgate, úzce souvisí s problematikou informační společnosti. Zjednodušeně lze civilní proces, jakožto proces autoritativní aplikace práva, chápat jako proceduru tvorby, zpracování a následné komunikace informací. Na soud lze uvedenou optikou pohlížet jako na informační procesor, který zpracovává skutkové a právní informace vztahující se k příslušnému případu a zároveň zabezpečuje soulad hmotného práva s jeho procesním protějškem. Výsledkem informační činnosti soudu je akt autoritativní aplikace práva představující závaznou informaci o soudem provedené interpretaci konkrétních právních norem. Konečně je zapotřebí zajistit komunikaci této informace příslušným adresátům.²⁹

Tvrzením o informačním charakteru procedur probíhajících v rámci občanského soudního řízení se závěrem dostáváme k základní myšlence této kapitoly, která spočívá v klíčové roli informační společnosti v procesu implementace E - Justice. Skutečnost, že žijeme v informační společnosti, znamená v první radě realizaci předpokladu náležité technické infrastruktury pro budování nových efektivnějších komunikačních kanálů mezi orgány veřejné moci navzájem a také směrem do sféry působení soukromých subjektů. Zde je třeba poukázat na fakt, že současná úroveň dostupných informačních a komunikačních technologií umožňuje zcela nekompromisní zavádění jednotlivých aplikací elektronické justice do civilního procesu, a proto argument nedostačujících technologií neobstojí. Další logickou podmínkou úspěšné realizace systému E - Justice, bez níž by nemělo jeho zavádění vůbec smysl, je splnění předpokladu široké dostupnosti ICT, princip, na kterém v zásadě spočívá novodobý charakter společnosti nesoucí označení informační. Dosažení pozitivních efektů sledovaných reformou civilního procesu směrem k jeho elektronicky přívětivější formě souvisí i s určitým stupněm schopnosti adresátů právních norem využívat příslušné technologie umožňující elektronickou komunikaci s orgány veřejné moci. O adresátech implementovaných služeb elektronické justice je podrobněji pojednáno v následující kapitole.

---

²⁹ POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. ISBN 978-80-210-4885-0.

3.2 Subjekty na okraji informační společnosti a proces digitální exkluze

Na rozdíl od předchozí kapitoly, jejíž prostor byl věnován přínosům a zásadnímu významu existence informační společnosti pro zavádění elektronické formy komunikace do prostředí výkonu veřejné moci, pojednává tato kapitola o rizicích sociálních proměn souvisejících s nezvratitelným posunem orientace společnosti směrem k digitální podobě informací.

Rizika rozvoje informační společnosti, ve smyslu vytváření negativních faktorů pro další vývoj společenské organizace, pramení zejména z dvojaké povahy působení ICT na participaci subjektů v některých oblastech společenského života. V oblastech, jako jsou pracovní trh, účast na vzdělávání a podíl na sociálním a veřejném životě, představují ICT na jedné straně mechanismus sociální inkluze a na druhé straně naopak přispívají k vyloučení občanů z participace na společenském životě, jež rapidně mění svůj charakter v závislosti na pokrocích informační společnosti. Masové využívání ICT, pronikání elektronické formy komunikace do každodenní sociální reality a na nich zakládající se digitální společnost jsou tak zdrojem nejen pozitivních důsledků, jakými jsou adekvátní technologická platforma, zefektivnění informačních procesů a v neposlední řadě rozsáhlejší distribuce informačních zdrojů v rámci společenské struktury, ale pokroky informačního věku a změny působící v organizaci společnosti jsou doprovázené také nežádoucími vlivy.

V současnosti je určitá úroveň kvalifikace ve vztahu k schopnosti náležitě užívat informační a komunikační technologie předpokládána, nebo dokonce vyžadována jak v soukromém a pracovním životě, tak v prostředí veřejné správy a při aktivitách souvisejících a navazujících na činnost soudu. Dosavadní vývoj modernizačních trendů svědčí zejména o tendenci prohlubovat existující sociální nerovnosti v závislosti na úrovni kvalifikace ve vztahu k ICT, kterou je její nositel schopen v tomto novém prostředí nabýt a dále rozvíjet.³⁰ Vedle toho vzniká s nástupem informační společnosti i nový druh

---

³⁰ ZLATUŠKA, Jiří . Informační společnost. *Zpravodaj ÚVT MU* [online]. 1998, VII, 4, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/122.html>>. ISSN 1212-0901.

sociální stratifikace, zvaný digital divide³¹, nebo také digitální propast, který spočívá v nerovném přístupu jednotlivců či celých skupin osob k informačním a komunikačním nástrojům. Přístupem se na tomto místě rozumí nejen fyzická dostupnost ICT, ale zahrnuje rovněž schopnost subjektů efektivně využívat tyto technologie ve svůj prospěch.

V konečném důsledku může digital divide ve společenských strukturách způsobit též znalostní propast. Tento druh sociální stratifikace se vyznačuje tím, že subjekty efektivně využívající výhod moderních technologií mají přístup k rozsáhlejšímu spektru informací a vědomostem různého druhu, přičemž ti neangažovaní v oblasti ICT naopak informačně zaostávají.

Nedostatek alespoň základních dovedností v oblasti ICT často zapříčiňuje omezení pracovních příležitostí a důležitěji také ovlivňuje možnosti podílet se na informačních procesech probíhajících v dimenzi orgánů veřejné moci. Uvedené rizikové faktory přitom do značné míry zpomalují také samotný rozvoj informační společnosti.

Změny ve fungování společnosti, které přináší fenomén informační společnosti, podněcují řadu nežádoucích vlivů, eliminaci jejichž důsledků pro širokou veřejnost je z důvodů efektivity třeba řešit na politické úrovni. S postupným prováděním reformy dosud užívaných informačních a komunikačních procedur ve veřejném sektoru vyvstává řada nových právních a etických otázek. Státní politiky stanovující strategie rozvoje digitální společnosti se od počátku zaměřují z velké části především na její ekonomický rozvojový potenciál. Na koncepci informační společnosti se hledí zejména jako na nástroj zvýšení produktivity a konkurenceschopnosti obyvatelstva, úspor nákladů v procesech využívajících ICT, zjednodušeně řečeno jako na nástroj restrukturalizace národní ekonomiky.

Za účelem eliminace nepříznivých důsledků nastupujících s existencí informační společnosti je však třeba věnovat značnou pozornost i jejím sociálním důsledkům, kdy

---

³¹ Pojem „digital divide“ se zformoval v polovině devadesátých let minulého století, a to zprvu zásluhou politických dokumentů pojednávajících o existující propasti ve vlastnictví počítačů mezi různými etnickými skupinami. Popularizace tohoto termínu se často připisuje někdejšímu prezidentovi USA Billovi Clintonovi, který zdůrazňoval odstraňování jevu digitální propasti jako důležitou podmínku dalšího ekonomického růstu. Následkem bylo probuzení zájmu o tuto problematiku i v organizacích jako je Evropská unie a OECD.

jedním z hlavních rizik je stratifikace obyvatelstva na informačně majetné a nemajetné. Základním znakem jevu stratifikace je obecně nerovnost a ta není v oblasti společenského a zejména veřejného života občana s přihlédnutím k základním ústavním principům jednoznačně žádoucí. Problém přetrvávajícího sociálního rozdělení ve výše naznačeném smyslu přitom brzdí rozvoj informační společnosti, nadto způsobem, který vede k vyloučení některých skupin obyvatel z participace na veřejném životě. Z tohoto důvodu je důležité, aby se problematice digital divide věnovaly i politické linie³². Ekonomický faktor rozvoje informační společnosti zpomalovaného trváním tohoto jevu může být rovněž motivací k přijímání příslušných strategií.

Dle obecného názoru jsou mnohé základní problémy, které je třeba v tomto ohledu řešit, problémy nikoli technologického rázu, ale patří do oblasti vhodné regulace a vyžadují řešení primárně sociálních otázek zaměřujících se na vzdělávání a osvětu s cílem náležitě adaptace adresátů služeb elektronické justice. Budování informační společnosti není tak problémem technologickým, jako je spíše problémem veřejných politik. Odstraňovat vzniklé nerovnosti mezi jednotlivci nebo skupinami obyvatel napomáhá politika sociální inkluze, jejíž cílem je eliminovat překážky jakéhokoliv charakteru pro aktivní a plnohodnotné začlenění občanů do společnosti. V podobném smyslu je cílem nově formujících se postupů, pro které se užívá pojmu e-inclusion³³ anebo digitální začleňování, zapojení všech skupin obyvatelstva do informační společnosti. Účelem politiky e-inclusion anebo digitálního začleňování je co nejširší participace občanů na pozitivních aspektech digitální společnosti. Její hlavní snahou je eliminace vzniku

---

³² V poslední době se však problematice digital divide a jejím sociálním důsledkům nevěnovalo na vládní úrovni mnoho pozornosti, přičemž diskutovaných důvodů proto je více. Jedním z nich je zrušení Ministerstva informatiky a skoro nulová aktivita na půdě Rady pro informační společnost, kdy jejím nejaktuálnějším počinem je „*Strategie rozvoje služeb pro informační společnost*“ z roku 2008, přičemž se v ní digital divide nezmiňuje. „*Státní politika v elektronických komunikacích - Digitální Česko*“ se i v souvislosti s aktivitami v dimenzi EU opět vrací k této problematice, avšak nepojímá jí komplexně, zaměřuje se jen na geografický stratifikační potenciál digital divide.

³³ Politika e-inclusion je také jedním z hlavních pilířů „*Evropské digitální agendy*“, viz: *Ec.europa.eu* [online]. 2010 [cit. 2011-11-30]. E-Inclusion. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/index_en.htm>.

digitální exkluze prostřednictvím podpory využívání výhod ICT ve všech vrstvách společnosti.

3.2.1 Digital divide jako zdroj nerovnosti v přístupu k justičním informacím

Kritickým momentem implementace moderních technologií jak do prostředí veřejné správy, tak do civilního procesu je problém vyloučení některých zainteresovaných subjektů z účasti na informačních a komunikačních procesech v důsledku jejich určité limitace ve vztahu k ICT.

Nedostatečná realizace potenciálních účastníků uvedených procesů na poli ICT má v zásadě dvě úrovně. Primárně může spočívat v jejich omezeném přístupu k informačním technologiím a nástrojům digitální komunikace, na sekundární úrovni pak znamená chybějící anebo omezenou dovednost pracovat s příslušnými technologiemi. Tento nezanedbatelný a přetrvávající problém je jedním z aspektů rozvoje informační společnosti a dostalo se mu zvláštního pojmu, známý jako digital divide. Jak už bylo uvedeno i v předchozí kapitole, přesahuje digital divide hranice pouhého přístupu k ICT a znamená také schopnost efektivně využívat výhod digitálního zpracování informací k vlastnímu prospěchu. Vyskytuje se nejen v podobě rozdělení jednotlivců a skupin obyvatelstva na začleněné a nezačleněné do informační společnosti, ale nabývá také globální charakter. V důsledku toho se státy rozdělují na ty, které požívají výhod využívání digitální formy informací a informačních zdrojů, a na ty které je nepožívají.

Ve spojitosti s naznačenou problematikou se stále častěji objevují i pojmy informační a digitální gramotnost. Informační gramotnost znamená schopnost pracovat s informacemi, vědět, kde tyto informace najít, zhodnotit jejich relevanci a následně je zpracovat ke svému užitku. Omezený přístup k moderním technologiím, které zefektivňují práci s informacemi a stimulují tím informační gramotnost, je zdrojem informačních deficitů a vede k znalostní propasti. Na problematiku digital divide ještě úžeji navazuje tzv. digitální gramotnost, někdy nazývaná také počítačová gramotnost. Ta je indikátorem schopnosti jednotlivců ovládat funkce ICT, případně slouží také jako ukazatel výše úrovně této dovednosti.

Právě digitální gramotnost je jedním z důležitých předpokladů úspěšného zavádění E - Justice do procedur občanského soudního řízení. Nasazování E - Justice do procesů

autoritativní aplikace práva navazuje na problematiku informační společnosti, a to v souvislosti s tím, že jednou z podmínek úspěšného fungování jednotlivých aplikací elektronické justice je schopnost subjektů právního řádu, potenciálních uživatelů těchto funkcí komunikovat s orgány veřejné moci za užití elektronických prostředků, respektive využívat informační zdroje v digitální podobě.

Aplikace moderních technologií není častokrát pouze záležitostí volby jednotlivců. Podílejí se na ní totiž kromě komerčních subjektů i stát a další instituce. Požadavek na dovednost využívat funkce moderních technologií je v oblasti justice a civilního procesu do jisté míry problematický, jelikož je zde v porovnání s komerčním sektorem autonomie rozhodování o volbě užití ICT zčásti omezená.

V důsledku modernizačních procesů je stále více informačních zdrojů a služeb ve veřejném sektoru digitalizováno. Dokumenty a iniciativy, ze kterých mají občané čerpat relevantní informace a vědomosti, jsou ve stále větší míře k nalezení na internetových stránkách státních institucí.

Informace určené pro veřejnost jsou tradičně zveřejňované na úředních deskách soudů, přičemž v duchu elektronizace justice došlo také k zprovoznění elektronické úřední desky, kterou nalezneme na stránkách Ministerstva spravedlnosti jako aplikaci pod názvem infoDeska.³⁴ Tradiční úřední desky mnohokrát neplní svou informační funkci náležitým způsobem, a to vzhledem k tomu, že bývají nepřehledné a k relevantním informacím se občané mnohdy propracují až po vynaložení značného úsilí. Mnohokrát dochází také k situaci, že úplné znění daných dokumentů není na listinných úředních deskách vůbec k dispozici a je v tomto směru odkazováno na její elektronickou formu. Avšak zabezpečení adekvátního přístupu veřejnosti k informacím vytváří prostor pro realizaci veřejné diskuse. Občanská společnost hraje důležitou roli v diskusi o veřejných otázkách, jež je v demokratickém právním státě nejen legitimní, ale i nezbytná a je také předpokladem informované společnosti, společnosti znalé svých práv.³⁵

---

³⁴ Dle § 3b instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, čj. 505/2001-*Org.*, vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy „*se obsah informací zveřejněných na úřední desce soudu zpřístupní i způsobem umožňujícím dálkový přístup*“.

³⁵ V některých procesech ve veřejné sféře je participace občanské společnosti předpokládána přímo zákonem, například formou připomínek a jiných projevů, avšak

V souvislosti s aktuálním právním vývojem je možné sledovat i zásadnější případy omezení autonomie subjektů při rozhodování o využití funkcí ICT pro jejich aktivity přesahující do dimenze veřejnoprávní regulace. Je tomu tak v případě nedávno zavedených datových schránek, kdy došlo na základě zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů k vyloučení volby formy komunikace užívané vůči orgánům veřejné moci, přičemž byla pro vybrané právní subjekty zavedená povinnost elektronické komunikace prostřednictvím datových schránek. Za těchto okolností se digitální negramotnost subjektů právního řádu stává faktorem podstatně ovlivňujícím právní existenci povinných subjektů, zejména ohrožuje jejich rovné postavení a právo na přístup k informacím týkajících se činnosti orgánů veřejné moci.

Právo veřejnosti na informace, které mají k dispozici orgány veřejné moci, a povinnost státu tyto informace poskytovat upravuje v ústavní rovině Listina základních práv a svobod v článku 38 odst. 2 a také Ústava v článku 96 odst. 2, v zákonné rovině potom primárně zákon o svobodném přístupu k informacím. V uvedených právních pramenech je obsáhnuto i právo veřejnosti a účastníků řízení na informace týkající se chodu, organizace a rozhodovací činnosti soudu, čili informace týkající se výkonu spravedlnosti.

S postupující elektronizací justice se rozšiřují možnosti dálkového přístupu veřejnosti k informacím od jednotlivých soudů a k jednotlivým řízením, zejména prostřednictvím internetových stránek Ministerstva spravedlnosti a tam přístupných justičních aplikací infoJednání, infoSoud a elektronická úřední deska soudu infoDeska. Subjektům, které mají přístup k ICT a jsou schopny efektivně využívat jejich funkce, se otevírají nové možnosti a rozsáhlejší dostupnost informačních zdrojů. Občané, kteří nenaplnují dané předpoklady, se tak logicky dostávají do znevýhodněné pozice, jestliže není rovněž tradiční analogová forma komunikace podrobovaná optimalizaci procesů za cílem dosažení vyšší efektivity a naplnění informačního potenciálu.

Rozdílný informační komfort jednotlivých právních subjektů není nežádoucí jenom z hlediska výše uvedené právní úpravy, ale je zároveň neslučitelný i s právními

---

možnosti účasti digitálně negramotných občanů nebývají v důsledku opomíjení zabezpečení stejně efektivních postupů jako subjektům digitálně nevyločeným dostatečně atraktivní. Oblast územního plánování respektive připomínkové řízení v rámci něho je toho názorným příkladem.

zásadami ovládajícími civilní proces. V soudním řízení totiž patří úplně stejná práva účastníkovi, který je plně digitálně gramotný, i tomu který moderní technologie nevyužívá. I to je výrazem ústavní zásady rovnosti účastníků a práva na spravedlivý proces. Je proto důležité si uvědomit potenciální možnost promítnutí sociální nerovnosti vyvolané digitální propastí do postavení účastníků civilního procesu. Jinak řečeno, pojem otevřenost justice musí mít pro reprezentanty obou skupin alespoň rovnocenný obsah.

Klíčové faktory, které ovlivňují možnost přístupu subjektů k ICT a jejich efektivní využívání, čímž vlastně determinují míru zapojení jednotlivců do informační společnosti, jsou dle provedených analýz vybraných statistických údajů zejména věk, vzdělání a výše příjmů. Dále zařazují některé studie mezi relevantní faktory pohlaví, rasu a lokalitu³⁶, zatímco vliv jednotlivých faktorů se s časem mění. Je důležité si uvědomit, že závažnost problému existence digital divide spočívá především ve skutečnosti, že postihuje primárně osoby již nějakým způsobem vyloučené ze společnosti a multiplikuje tak efekty jejich znevýhodnění.

Ačkoliv lze s dalším rozvojem informační společnosti předpokládat eliminaci primární úrovně digital divide, demonstruje dosavadní vývoj, že rozdíly v kvalifikaci ve vztahu k ICT přetrvávají a s tím přetrvává i sekundární digitální propast. Vyplývá to z poznatků o tom, že ani široké zpřístupňování ICT nevede k úplnému odstranění jevu digitální exkluze. Adekvátní přístup k informačním a komunikačním nástrojům totiž ještě neznamená, že budou jednotlivci ve stejné míře ochotni a schopni se aktivně zapojit do informační společnosti. Zatím lze skoro s určitostí říct, že fenomén digital divide nikdy docela nevymizí ze sociální reality.

Justice stojí na předpokladu, že účastníkům informačních procesů elektronickou formu komunikace nařídít nelze, s výjimkou těch, kteří mají povinnost aktivace datových schránek. V zásadě tak má účastník soudního řízení právo být digitálně negramotný. Míra, do jaké zasáhne elektronizace justice a s tím související digital divide participaci v civilním procesu, závisí mimo jiné od toho, jaké alternativy elektronické komunikace a přístupu k digitálním informačním zdrojům zůstanou zachovány. Žádný účastník řízení

---

³⁶ V prostoru Evropské unie jsou právě tyto faktory považovány za zásadní determinanty velikosti digitální propasti a jsou obsáhnuty i v již zmíněné „*Evropské digitální agendě*“.

však nesmí být znevýhodněn v důsledku své nedostatečné znalosti funkcí moderních technologií.

Závěrem je nutno podotknout, že práce v justici má povahu služby veřejnosti a spravedlnosti. Veřejnost má právo na justiční informace a je na justici, aby se přizpůsobovala potřebám svých klientů a ne naopak. Je proto o to víc důležitější vyvíjet úsilí o vytváření rovných podmínek pro inkluzi všech skupin obyvatelstva do informační společnosti. Nabízí se pokračovat v plošném zpřístupňování ICT, demokratizaci informačních zdrojů v digitální formě a zabezpečovat vzdělávání s důrazem kladeným na efektivní využívání ICT a speciálně přitom přihlížet k ohroženým sociálním skupinám.

3.2.2 Digitální gramotnost v číslech

Pro lepší ilustraci toho, co si vlastně pod digitální gramotností představit a jaký je aktuální stav digital divide v České republice, je na místě stručně představit některé dostupné statistické údaje o rozvoji informační společnosti v České republice.³⁷ Zejména bude na dalších místech pojednáno o využívání ICT jednotlivci, domácnostmi a ve vztahu k veřejné správě.

Z oficiálních statistických údajů vyplývá, že počet domácností vybavených osobním počítačem a přístupem k internetu v České republice každoročně roste. Nicméně přetrvávají významné rozdíly v těchto veličinách v závislosti na faktorech, jako jsou velikost obce, příjmové poměry a počet dětí v domácnosti. V roce 2010 mělo celkově 59,3 % domácností osobní počítač, když v roce 2005 jich bylo jenom 30 %. Počet domácností vybavených počítačem roste pozvolna s velikostí obce a zajímavostí je, že jejich počet se zvyšuje také s počtem dětí v domácnosti. Míra využívání internetu je z pohledu zjištěných

---

³⁷ Zdrojem oficiálních statistických údajů je publikace „*Informační společnost v číslech*“ zveřejněna 15. dubna 2011 Českým statistickým úřadem, viz: *Czso.cz* [online]. 15.4.2011, 27.10.2011 [cit. 2011-11-30]. Informační společnost v číslech. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/9705-11>>. Údaje za jednotlivce jsou v ní tříděny dle věku, vzdělání a pohlaví a většina z nich je dostupná v regionálním a mezinárodním srovnání. Údaje za domácnosti jsou pak tříděny dle typu domácnosti, velikosti obce a příjmové skupiny.

dat v těsné vazbě na míru využívání počítače. Domácností s přístupem k internetu bylo v roce 2010 o pouhé 3,3 % méně než domácností vybavených počítačem. Počet domácností vybavených internetem přitom od roku 2005 vzrostl o téměř 40 %. Pozitivní vývoj lze sledovat především na zvoleném typu internetového připojení domácností, kde výrazně převažuje vysokorychlostní připojení. Přestože zaznamenávají ukazatele rozvoje informační společnosti každým rokem pozitivní vývoj, Česká republika pořád výrazně zaostává za většinou členů Evropské unie, kde první místo patří Nizozemsku s 90 % domácností, které jsou vybavené počítačem a internetem. Celoevropský průměr ve vybavenosti domácností těmito technologiemi se pohybuje kolem 70 %, Česká republika se přitom nachází na jedné z posledních příček statistiky.

Co se týče užívání osobního počítače a internetu jednotlivci v určité sociodemografické skupině, počet těchto uživatelů výrazně klesá se zvyšujícím se věkem. Zatímco ve věkové skupině 16 až 24 let nevyužívá počítač jen 5,5 %, ve skupině nad 55 let nevyužívá počítač více než 50 %. Počet uživatelů počítače naopak roste s dosaženou úrovní vzdělání a jejich využívání muži mírně převažuje míru aktivity žen. Míra využívání internetu v tomto směru kopíruje uvedené data.

Je také důležité pozorovat vývoj v postojích obyvatel k ICT a nejen aktuální situaci ve vztahu k faktickému využívání ICT.³⁸ Z pohledu obecného postoje obyvatel k ICT se tento od roku 2008 do roku 2010 téměř nezměnil. 14 % respondentů se aktivně zajímá o ICT, seznamuje se s novinkami a snaží se je využívat. Těchto aktivních subjektů v přístupu k ICT je téměř třikrát více mezi muži než mezi ženami. Jejich počet klesá se zvyšujícím se věkem a se snižující se vzdělanostní úrovní. Nejmenší zájem o ICT je mezi respondenty nad 60 let, kde více než třetinu vůbec nezajímají a 28 % uvádí, že vůbec neví, co to jsou ICT. Využívání internetu se stalo nedílnou součástí portfolia dovedností jednotlivců a více než 75 % se domnívá, že přístup by měl mít každý, kdo jej požaduje. Nicméně pro významné procento uživatelů je výhodnější využívat internet pouze v práci a nevidí přínos jeho využívání doma. Očekávaný vývoj je určovaný zejména generačními změnami, vývojem cen a využíváním internetu ve srovnatelných zemích.

---

³⁸ Poznatky o obecném postoji obyvatelstva k ICT vyplývají z výzkumu Českého telekomunikačního úřadu provedeného pro účely zpracování strategie „*Státní politika v elektronických komunikacích - Digitální Česko*“.

Český statistický úřad vyhodnocuje rovněž data o tom, do jaké míry jsou služby nabízené veřejnou správou prostřednictvím ICT využívány ze strany fyzických a právnických osob. Cílem těchto šetření je zjistit nejen to, zda jsou vůbec ICT při interakci s veřejnou správou využívány, ale také jaké konkrétní činnosti týkající se veřejné správy jsou prostřednictvím příslušných komunikačních a informačních kanálů vykonávány. V roce 2010 používalo internet ve vztahu k veřejné správě 22 % jednotlivců starších 16 let. Jak lze předpokládat, nejvíce využívají internet ve vztahu k veřejné správě osoby z věkových skupin 25–44 let, v tomto věku využívá internet ve vztahu k veřejné správě okolo 33 % jednotlivců. S úřady komunikovalo pomocí elektronické pošty 9 % a nejfrekventovanější činností, kterou jednotlivci na internetu ve vztahu k veřejné správě prováděli, bylo vyhledávání informací, tuto činnost uvedlo 19 % jednotlivců starších 16 let. Stahování formulářů ze stránek veřejné správy provádělo 9 % a formulář on-line vyplnilo pouhých 5 % osob starších 16 let. Občané České republiky zaostávají ve využívání internetu ve vztahu k veřejné správě za většinou zemí Evropské unie. V roce 2009 použilo internet ve vztahu k veřejné správě v průměru 36 % dospělé populace EU, v Česku to bylo ve stejném roce 27 %. Ve vztahu k veřejné správě používají internet nejvíce občané skandinávských zemí a Nizozemska. V těchto zemích používá internet k tomuto účelu více jak 60 % jednotlivců ve věku 16–74 let. Naopak na konci pomyslného žebříčku zaostává Řecko (14 %), Bulharsko (11 %) a Rumunsko (7 %).³⁹

---

³⁹ *Czso.cz* [online]. 15.4.2011, 27.10.2011 [cit. 2011-11-30]. Informační společnost v číslech. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/9705-11>>.

4. Současný stav civilního procesu

Za posledních více než deset let prošla justice v důsledku zavádění moderních technologií specifickou transformací. I v současnosti je možné sledovat její vývoj směrem k modernějším a efektivnějším procesům, které mají za cíl řízení zrychlit a učinit přívětivější a dostupnější pro klienty justice. Tato kapitola pojednává o proměnách justice, které mají bezprostřední účinky na nejmodernější fungování civilního procesu. Z toho důvodu nejsou v obsahu této kapitoly zahrnuty úplné počátky informatizace formující dnešní podobu E - Justice, které byly ostatně z části rozebrány na jiném místě této práce.

Současný stav civilního procesu a navazující právní úpravy v kontextu realizace E - Justice se vyznačuje tím, že zavedené informační a komunikační technologie se takřka výhradně týkají organizace a správy soudů, zatímco do samotné rozhodovací činnosti jsou zapojeny jen minimálně. Přípravné i vlastní soudní jednání probíhá doposud výhradně v listinné podobě, přičemž elektronické komunikační kanály ve vztahu k účastníkům soudního řízení a mezi soudy navzájem jsou zapojeny jen minimálně. Existující justiční aplikace zajišťují především evidenční funkce, avšak s ohledem na dosavadní vývoj lze očekávat posílení rovněž komunikačních nástrojů. Taktéž zůstává otázkou, jestli jsou skutečně všechny dostupné a zavedené technické prostředky, programy, aplikace a databáze v oblasti civilního procesu využívány dostatečně účelně a efektivně.

V roce 2000 došlo s přijetím zákona o elektronickém podpisu k uzákonění možnosti činit právně účinná podání na soud prostřednictvím veřejné datové sítě, za využití aplikace elektronické podatelny (ePodatelna).⁴⁰ Zprovoznění aplikace ePodatelna je výchozím bodem celého projektu E - Justice, jelikož na ní závislá existence elektronického spisu zajistí do budoucna možnost propojení informačních systémů v justici a skutečné převedení soudních spisů do elektronické formy. Informace na vstupu do soudního systému tvořící obsah podání se zaručeným elektronickým podpisem však po doručení do elektronické podatelny zpravidla ztrácejí svůj digitální charakter. Podání jsou následovně zpracovány soudní administrativou do listinné podoby a po dobu soudního řízení existují a kolují spisové dokumenty pouze v této formě. Výhody digitálního

---

⁴⁰ Elektronická podatelna je k nalezení na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti: *Epodatelna.justice.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-11-30]. EPodatelna. Dostupné z WWW: <<http://epodatelna.justice.cz/ePodatelna/epo1200new/form.do>>.

zpracování informací jsou tímto způsobem účastníky řízení a také soudním aparátem pocíťovány minimálně.

Kromě jiného došlo v souvislosti s aktivací ePodatelny také k plné elektronizaci obchodního rejstříku a insolvenčního řízení, umožňující podávání relevantních návrhů prostřednictvím elektronické podatelny. Insolvenční řízení a v rámci něho zavedený elektronický insolvenční rejstřík zároveň představují pilotní a testovací aplikace pro vytvoření univerzálního elektronického spisu. Prostřednictvím elektronické podatelny a za splnění zákonem stanovených podmínek lze od 1. července 2008 využít i nové zkrácené řízení, jímž je elektronické rozkazní řízení. Do občanského soudního řádu byl zaveden institut elektronického platebního rozkazu⁴¹, který je určen subjektům disponujícím zaručeným elektronickým podpisem. Důvodem zavedení automatizovaného vydávání elektronických platebních rozkazů byl již nadále nezvládnutelný nárůst agendy v rámci soudních řízení o zaplacení tzv. nesporných pohledávek. Nutno však dodat, že také elektronické rozkazní řízení zůstává v konečném důsledku závislé na listinné formě dokumentů.

I na výstupu ze soudní soustavy se začíná objevovat digitální forma informací, a to zejména na základě realizace společného záměru Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti, projektu eGovernment, který se civilního procesu dotýká v oblasti doručování soudních písemností. Konkrétně jde o spuštění systému datových schránek, které je možno charakterizovat jako elektronické úložiště určené k doručování písemností orgánů veřejné moci, soudů nevyjímaje, jejich adresátům. Zároveň slouží i opačnému směru komunikace, a sice k doručování písemností od účastníků řízení adresované soudu. Zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů zavedl s účinností od 1. července 2009 nový způsob doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek jako obecný způsob komunikace s orgány veřejné moci. Nejedná se zde o speciální druh soudního doručování, soudy jsou však v určitých případech povinné doručovat do datových schránek soudní písemnosti vybraným subjektům stejně jako subjektům, které o to požádají.

---

⁴¹ § 174a OSŘ stanoví, že *„je-li návrh podán na elektronickém formuláři podepsaném zaručeným elektronickým podpisem žalobce a nepřevyšuje-li peněžité plnění požadované žalobcem částku 1 000 000 Kč, soud může vydat na návrh žalobce elektronický platební rozkaz“*.

S účinností od 1. července 2009 umožnila souhrnná novela OSŘ pořizovat namísto mnohdy nepřesné protokolace soudce, zvukové a zvukově obrazové záznamy z úkonů soudu a taktéž uložila soudům zveřejňovat obsah úřední desky způsobem umožňujícím dálkový přístup (infoDeska).⁴² Aplikace infoDeska je veřejně dostupná od jejího spuštění do rutinního provozu dnem 6. dubna 2009. Uvedená novela rovněž počítá s elektronickým spisem, konkrétně v úpravě § 40b OSŘ. Dále byl v roce 2009 soudům dálkově zpřístupněn katastr nemovitostí.

Rozšiřuje se také možnost dálkového přístupu veřejnosti respektive účastníků řízení k informacím od jednotlivých soudů a z jednotlivých řízení. I když jde svým způsobem jen o asistenční aplikace, nelze kromě aplikací ePodatelna a infoDeska opomenout fungování dalších, jako jsou infoSoud a infoJednani, které přispívají k vyšší transparentnosti řízení. K prohloubení obecné informovanosti o rozhodování soudů a zajištění jeho určité předvídatelnosti přispívá aplikace infoData představující digitalizované statistiky a výkazy o činnosti soudů a státních zastupitelstev.

Nejaktuálnějším počinem ve sféře asistenčních aplikací elektronické justice je zpřístupnění vybrané judikatury krajských a vrchních soudů v civilních i trestních věcech prostřednictvím veřejné sítě internet. Webovou aplikaci pro bezplatné on-line vyhledávání soudních rozhodnutí (Judikatura) představilo Ministerstvo spravedlnosti v květnu 2011 a její autoři si od ní slibují zejména zvýšení právní jistoty subjektů právního řádu.⁴³

4.1 Zhodnocení současného stavu

Současný stav E - Justice vystihují zejména přívlastky nesystematičnost a fragmentárnost, a to nejen co se týče fungování elektronické justice ve vztahu k účastníkům řízení, ale i mezi soudy navzájem. Mezi základní nedostatky E - Justice patří limitovaná cirkulace informací, která spočívá v navzájem izolovaných informačních

---

⁴² § 50l odst. 3 OSŘ stanoví, že „*obsah úřední desky soud zveřejňuje i způsobem umožňujícím dálkový přístup*“.

⁴³ *Nsoud.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-11-30]. Judikatura. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikaturans_new/judikatura_vks.nsf/uvod>.

systemech používaných jednotlivými stupni soudní soustavy.⁴⁴ Kromě omezené interoperability je nevýhodou vzniklé situace, že již existující řešení některých zásadních otázek nejsou náležitě sdílena, čímž vznikají zbytečné náklady. Stejně kritická je situace ohledně neexistence univerzálního elektronického spisu.

V české justici doposud nenajdeme jedinou soudní agendu, v níž by byl veden spis v čistě elektronické podobě. I v značně pokrokové insolvenční agendě se vedle elektronizovaného insolvenčního rejstříku vede též spis v listinné formě. Účastníci insolvenčního řízení nemají povinnost obracet se na soud jen prostřednictvím veřejné datové sítě, což přináší řadu problémů, například v podobě další administrativní zátěže. Doručené listinné dokumenty musí být soudními pracovníky skenovány a ukládány do elektronické databáze, anebo musí být řada dokumentů naopak převáděna z elektronické do listinné podoby, aby se mohly stát součástí tradičního papírového spisu. Takováto konverze dokumentů je nejenom neefektivním prvkem zpomalujícím řízení, ale znamená i značné náklady.⁴⁵

Nekompromisní upřednostňování tradičního papírového spisu, které je na některých úrovních soudní organizace pořád možné pozorovat, mnohdy nebere v úvahu zjevné nevýhody papírové formy. Jednotlivé součásti listinného soudního spisu jsou snadněji zničitelné, manipulovatelné a podléhají většímu riziku padělání. Nahlížení do soudního spisu je omezeno místem, ve kterém se spis fyzicky nachází, je tak potřeba vynaložit čas a náklady na dostavení se do místa uložení spisu. Taktéž samotný spis se obtížněji transportuje, největší riziko přitom spočívá v ztrátě anebo odcizení spisu, což bohužel také není vzácností. Zdlouhavost rozhodování soudů je do určité míry zapříčiněna také administrativními průtahy způsobenými zpomaleným transportem listinných písemností mezi soudy různých instancí, ale i stejné úrovně. Soudy jsou totiž v době mechanické manipulace se spisem v zásadě nečinné ohledně konkrétní řešené kauzy. Dle soudních statistik uběhne mezi rozhodnutím soudu prvního stupně a zahájením odvolacího řízení někdy až půl roku a více, v této době je přitom započítána mimo jiné mechanická manipulace se soudním spisem. Uvedené až banální zpomalení časově adekvátního soudního řízení by bylo v důsledku zavedení elektronického spisu rázem odstraněno.

---

⁴⁴ ISAS v soustavě okresních soudů a ISVKS v rámci krajských soudů.

⁴⁵ Dokonce i dostupné elektronické formuláře pro podání do insolvenčního řízení je dosud nutno po vyplnění vytisknout a zaslat na soud v listinné podobě.

V neposlední řadě představuje tradiční spis větší zátěž pro životní prostředí a je taky nákladnější na vyhotovení než jeho elektronický protějšek.

Potíž v komunikaci mezi soudy není jenom záležitostí existence zčásti nekompatibilních informačních systémů v rámci jejich soustavy. Další problém spočívá v komunikační bariéře mezi soudy, které dostatečně účelně nevyužívají digitální přenos dat a dostupné technické prostředky, v důsledku čeho postupují častokrát místo ve vzájemné součinnosti izolovaně. Také optimálně nastavené intervaly pro aktualizaci zastaralé techniky jsou nevyhnutnou podmínkou řádné spolupráce jednotlivých článků justice.

Mezi další zjevné nevýhody některých zavedených prvků E - Justice patří časté výpadky jejich funkčnosti (jak je možné sledovat například u datových schránek), zastaralá a pomalá technika působící nefunkčnost databází, komplikované vedení rejstříků anebo také uživatelská složitost některých aplikací. Tímto způsobem přináší technologický prvek občas místo efektu přívětivější veřejné správy a zjednodušení styku občanů s justicí komplikace v podobě nutnosti hledání jiných dostupných alternativ, anebo zdlouhavost vyřizování dané agendy.

Zhodnocení aktuálního řešení civilně-procesních aspektů fungování E - Justice, především pak konstatování neoptimálního využití ICT v prostředí justice a tvrzení o nystematičnosti existujících koncepcí lze doložit i empirickými zkušenostmi získanými při přípravě této diplomové práce. Oficiální informace o plánovaných anebo již probíhajících aktivitách v oblasti E - Justice jsou jen stěží k nalezení, a ty informace, které jsou k dispozici, jsou většinou nepřehledné a též kontradiktorní. Je evidentní, že v oblasti elektronické justice chybí dostatečná propagace politických a legislativních záměrů vůči veřejnosti. Takovýto přístup může být do budoucna problematický, jelikož úspěch jakékoliv reformy závisí jak na jejím technickém provedení, tak od její všeobecné akceptace veřejností.

4.2 Kritické momenty zavádění E - Justice

Obecně je justice považována za jednu z nejkonzervativnějších částí veřejné moci a v zásadě se na ni nehledí jako na prostředí, které je významně formované vlivem moderních technologií. Nicméně v současném věku informační společnosti má česká justice v souvislosti se zvládnutím narůstajícího toku informací tři možnosti. Může

pokračovat v přijímání soudců, zúžit množství typů sporů, které rozhoduje, anebo hledat cestu v možnostech, které nabízejí informační a komunikační technologie. V dalším výkladu bude upozorněno na faktory, kterým je právě v souvislosti s třetí vyjmenovanou možností potřeba věnovat zvýšenou pozornost. Jelikož je základním předpokladem docílení efektů sledovaných informatizací justice a vedením spisu v elektronické podobě adekvátní přístup⁴⁶ občanů k moderním technologiím a nástrojům elektronické komunikace, jedná se zde zejména o faktory, které mají obecný sociálně-psychologický charakter a nelze je řešit technicky a prvotně ani cestou legislativní úpravy.

Dle názoru autorky této práce je klíčovým aspektem zavádění informačních a komunikačních technologií do civilního procesu, ostatně kritický moment provádění jakékoliv reformy, zapojení budoucích uživatelů již v samotném počátku rozvoje příslušných justičních aplikací. V tomto směru je účelné vést veřejnou diskusi o přijatelných řešeních E - Justice a zpřístupňovat potřebné informace za cílem překonání problému s následnou akceptací nové formy komunikace subjekty civilního procesu. Nízká technická a uživatelská náročnost aplikací a také propagace úspěchů dosažených zaváděním E - Justice mají rovněž pozitivní efekt na vztah občanů k elektronické justici. Stejně relevantní jsou strategie formulující potřebu zvyšování celkové digitální gramotnosti obyvatelstva.

Aktivní využívání prvků elektronické justice je možno legislativně podpořit především dvěma následujícími způsoby. Na jedné straně to jsou pozitivní pobídky v právní úpravě, například ve formě nižšího soudního poplatku za užití elektronické formy komunikace. Opačný přístup představuje zavedení obligatorního užívání služeb elektronické justice alespoň pro některé vybrané subjekty. V Rakousku je kupříkladu stimulace využívání prvků elektronické justice řešena tak, že každý advokát je povinný využívat vůči soudům elektronickou formu komunikace, je tak povinný disponovat i náležitým technickým vybavením. V České republice se s podobnou úpravou setkáváme v případech povinné aktivace datových schránek.

Se zabezpečením propojení mezi veřejností a orgánem technicky a legislativně zabezpečujícím elektronickou justici souvisí i otázka vzdělávání soudců a jiných soudních osob. Uvedené osoby musí nejen ovládat základní funkce příslušných technologií, ale jimi

---

⁴⁶ Přístupem se míní nejenom fyzický přístup k jednotlivým nástrojům elektronické komunikace, ale také přístup ve smyslu dovednosti využívat funkce ICT.

prováděné činnosti mají současně přispívat k zvýšení efektivity autoritativní aplikace práva. Je účelné motivovat soudce a jiné soudní osoby k aktivní participaci na vývoji systému E - Justice, jelikož jejich požadavky na justiční aplikace a rozšiřování jejich funkcí mají mnohdy pozitivní vliv na následné fungování těchto služeb.

Při vysokých nárocích na ochranu a zároveň snadnou dostupnost dat vznikajících činností justice může být odpovídající zajištění veškerých informačních a komunikačních procesů realizováno úspěšně a efektivně pouze v rámci komplexního, jednotně připraveného, vedeného a náležitě zajištěného projektu elektronické justice.⁴⁷ Dané jednotící koncepce a strategie mají být z pohledu procesních principů nekompromisní, přičemž zohledňování jakýchkoliv technických limitů je v prostředí práva nepřijatelné. Společná technická platforma jednotlivých aplikací je žádoucí a řešení elektronické justice by rovněž mělo být technologicky neutrální, protože je nepřijatelné, aby se stát dostal do pozice závislé na dodavateli příslušného systému, zejména v důsledku nutnosti následné součinnosti při rozvoji a aktualizaci dodávaných systémů.

Dalším kritickým momentem je oddělení technické základny fungování E - Justice od samotných dat vznikajících činností justice. Stejně zásadní je otázka rozdělení kompetencí mezi soudní a výkonnou moc ve vztahu k provozu systému a jeho zabezpečení. Zejména z důvodu neexistence centralizované samosprávy soudnictví se tato otázka jeví jako problematická, avšak zajisté neřešitelná, jelikož se řešení přístupových práv může inspirovat již existujícím rozdělením pravomocí v oblasti výkonu soudní moci.

S problematikou otázky organizace systému elektronické justice při jeho vytváření a zavádění souvisí i problém stanovení rychlosti a míry nasazování prvků elektronické justice do civilního procesu. Je potřeba zodpovědět otázku, kde leží hranice elektronizace procesů autoritativní aplikace práva a do jaké míry je nutné zachovat lidský prvek v soudním řízení. ICT lze využít ve prospěch informačního komfortu účastníků řízení a kvality řízení, existuje však hranice, za kterou moderní technologie k rychlosti a efektivitě soudního řízení již nepřispívají. Je to právě hranice lidského prvku, který je pro procedury

---

⁴⁷ ŠTĚDRONĚ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů : E-Justice*. Praha : Linde Praha, a.s. , 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

v soudním řízení zásadní, jelikož se v něm uplatňují i kvalitativní hlediska jako právní uvážení a zásady morálky.

Zavádění informačních a komunikačních technologií není cílem samo o sobě, avšak se jím sleduje zkvalitnění fungování soudnictví, a to v podobě pozitivních efektů, jako jsou větší transparentnost, legitimita, kvalitnější rozhodování, rychlejší průběh řízení a konečně také úspora nákladů řízení. V kontextu zásadních momentů implementace prvků elektronické justice do civilního procesu je důležité kontinuálně sledovat uskutečňování uvedených přínosů a následně vyhodnocovat průběh realizace projektu E - Justice, s přihlédnutím k faktickým důsledkům zavádění technologií do oblasti výkonu soudní moci. Nezastavitelné technologické inovace a vysoké nároky kladené na zabezpečení procesů v justici si vyžaduje pravidelnou evaluaci jednotlivých justičních aplikací, a sice nejen v rámci jejich zkušebního provozu, ale i následně po plošném zprovoznění daných služeb elektronické justice.

Při budování systému elektronické justice je rovněž nevyhnutné brát v úvahu již existující prvky elektronické justice, jakými jsou elektronické rejstříky, vnitřní evidenční systémy soudů a portály zajišťující komunikaci s veřejností a účastníky řízení. Pro postup reformních úsilí až do stadia elektronického spisu představujícího jednotící prvek v komplexním systému elektronické justice je důležité zabezpečit interoperabilitu uvedených justičních aplikací a zhodnotit jejich další fungování.

V úplném závěru nelze opomenout aktuální zpomalení reformních procesů v oblasti E - Justice v důsledku ekonomické krize minulých let, která se projevila i v rozpočtu rezortu spravedlnosti a tedy i v prostředcích vyčleněných na projekt elektronické justice. Přes tvrzení Ministerstva spravedlnosti se otázka budování elektronické justice v současné době nejeví jako prioritní a lze pravděpodobně očekávat stagnaci v její expanzi. I když je příslib úspor jedním z důvodů pro nasazování technologií do prostředí justice, je počáteční období reforem civilního procesu a s tím související transformace informačních a komunikačních procesů nicméně přechodně spjata se značnými výdaji. Teprve skutečně důsledné prosazení moderních technologií může přinést sledované racionalizační efekty.

4.2.1 Další možnosti využití ICT v civilním procesu

Existence technologií, které dokážou plně pokrýt většinu procedur probíhajících v civilním procesu, posouvá hranice možností využití ICT až do bodu, který představuje z podstaty věci nevyhnutelnost zachování lidského prvku v soudním rozhodování. Veškeré procesní instituty a jiné operace v občanském soudním řízení je možné realizovat s minimálně stejně kvalitním výsledkem za použití ICT. Pokud dochází v některých situacích k opačnému efektu nasazování technologií, spočívajícím v komplikacích procesů, je tomu tak mnohdy z důvodu nedostatečné kvalifikace jednotlivců anebo nedostatku financí mající za následek zastaralost techniky.

Konstatování, že nasazování informačních a komunikačních technologií pro podporu činnosti soudů není v současnosti dostatečně využíváno, lze podložit i argumentací pomocí příkladu fungování E - Justice v zahraničí. Konkrétně se nabízí porovnání se stavem v Rakousku, které je v evropském měřítku jednoznačným průkopníkem v oblasti E - Justice. Proces implementace technologií do rakouského soudnictví započal již v osmdesátých letech minulého století a jeho iniciativy se neustále rozvíjí a prohlubují. Prvním krokem v projektu podpory soudnictví informačními technologiemi byla elektronizace katastru nemovitostí. V roce 1986 následovalo zavedení elektronického rozkazního řízení, které zároveň sloužilo jako pilotní projekt pro elektronizaci dalších soudních řízení. Skutečným úspěchem v celosvětovém měřítku bylo spuštění systému elektronické komunikace mezi soudy, státními zastupitelstvy a účastníky řízení (tzv. Elektronischer Rechtsverkehr - v překladu elektronický právní styk) v roce 1990.⁴⁸ Rakousko se stalo v té době vůbec první zemí, ve které se přistoupilo k takovému pokrokovému řešení a i v současnosti se řadí k předním reformátorům v oblasti elektronické justice.⁴⁹

---

⁴⁸ Systém elektronického právního styku je neustále aktualizován a přizpůsobován potřebám technického pokroku. Od 1. ledna 2006 je založen na webové aplikaci (webERV), není proto již k jeho užití potřeba vlastnit extra software, jako tomu bylo před modernizací.

⁴⁹ MAURER, Mathias. Court Automation in Austria. *Masaryk University Journal of Law and Technology* [online]. 2008, 2007, 2, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW: <http://storage02.video.muni.cz/prf/mujlt/storage/1205310087_sb_g03-maurer.pdf>.

Mezi nejdůležitější komponenty rakouského systému E - Justice patří elektronické registry, centrální tiskové zařízení, automatizované vybírání soudních poplatků, integrované zpracování diktovaného textu, elektronická komunikace s dálkovým přístupem do spisových dokumentů, do publikací soudních rozhodnutí a elektronického archivu listin a tzv. elektronický právní styk. Výhodou existujícího systému elektronické justice je jednotná aplikace pro všechny soudní řízení, což znamená nejenom jednoduchou údržbu i rozvoj, ale také větší uživatelský komfort a snadnější získání dovednosti pracovat s danou aplikací.

Nejdůležitější z vyjmenovaných justičních aplikací je nepochybně institut elektronického právního styku⁵⁰, který představuje systém elektronické komunikace mezi soudy, státními zastupitelstvy a účastníky řízení, a to na základě strukturovaného přenosu dat (formulářová forma) prostřednictvím tzv. přenosného místa.⁵¹ Slouží k obousměrné komunikaci, umožňuje tak činit podání vůči soudu a na druhé straně obstarává doručování soudních rozhodnutí a jiných soudních písemností. V některých případech jsou dokonce advokáti a notáři povinni uskutečňovat svá podání elektronickou cestou.⁵² Do uvedené definice však nespadá tradiční elektronická pošta, v praxi totiž tento komunikační nástroj funguje tak, že právní zástupce anebo samotný účastník řízení využívá program pro strukturované zpracovávání dat, kterým jsou zpracované informace dále zasílané prostřednictvím speciálních přenosných míst do národního výpočetního centra, kde jsou nakonec zpřístupněny jednotlivým soudům. Systém elektronického právního styku je k dispozici nepřetržitě 24 hodin denně, což znamená, že odpadá vázanost procesních subjektů na úřední hodiny a je také rychlejší a méně nákladnou variantou doručování podání. Zároveň umožňuje strukturovaný přenos dat jejich další automatizované zpracování, například formou převzetí do elektronických rejstříků soudu anebo automatického vyhotovení rozhodnutí, čímž se dá předejít další administrativní zátěži a chybám v evidenci vedených řízení. Na základě automatické protokolace veškerých kroků

---

⁵⁰ § 89a - 89d zákona č. 47/1945 Sb., o organizaci soudů (Gerichtsorganisationsgesetz)

⁵¹ Každý se může účastnit systému elektronického právního styku, avšak k účasti je potřebná registrace u jednoho ze šesti přenosných míst (Telekom Austria AG, ADVOKAT Unternehmensberatung Greiter & Greiter GmbH, IMD GesmbH, JUSLINE GmbH, ÖGIZIN GmbH, EDV-Technik Dipl.-Ing. WENT GmbH).

⁵² § 89c odst. 5 zákona č. 47/1945 Sb., o organizaci soudů (Gerichtsorganisationsgesetz)

učiněných v systému se zaručuje vysoká úroveň zabezpečení proti narušení integrity dokumentů.⁵³ Nadto je umožněno automatické vybírání soudních poplatků z bankovních účtů právních zástupců v elektronické evidenci.

V dnešním informačním věku a v době intenzivního dálkového přenosu dat je nevyhnutelné, aby soudy při komunikaci účelně využívaly dostupné technické prostředky a nepostupovaly izolovaně. Je žádoucí, aby se při interakci probíhající mezi soudy navzájem přistoupilo k rozsáhlejšímu využívání ICT. Týká se to například procesního institutu dožádání. V souvislosti s uvedeným institutem je možné uspořádat videokonferenci, během níž procesní soud za pomoci soudu dožádaného provede dálkově výslech předvolané osoby, která se nemůže dostavit k procesnímu soudu. Avšak je třeba pamatovat na výjimečnost procesního institutu dožádání, který nesmí sloužit ani jen k dočasnému přenesení odpovědnosti jednoho soudu za spis a řízení na soud jiný.

S ohledem na výše uvedené a zvláště s přihlédnutím k justičním aplikacím rakouské podoby fungování elektronické justice lze shrnout, že za cílem zefektivnění administrativních a v omezené míře také rozhodovacích procesů je určitě účelné zabývat se otázkou nasazení automatizovaných mechanismů do civilního procesu.⁵⁴ Citlivý přístup k problematice nahrazení lidského faktoru v některých rozhodovacích procesech je zásadní a v počátcích se může uplatnit například v oblasti rozhodování pro nezaplacení soudního poplatku, anebo pro marné uplynutí uložené lhůty, zjednodušeně řečeno tam, kde zákon nedává prostor pro uvážení. Omezení lidského prvku v soudním řízení by mělo primárně směřovat k administrativním, méně zásadním procesům, jako je například písemné zachycení diktovaného textu a související okleštění administrativní činnosti zapisovatelky a soudce. V důsledku aplikace ICT ve sféře justice bude zveřejňování plných textů soudních rozhodnutí⁵⁵, statistik ohledně rozhodovací činnosti⁵⁶ a také

---

⁵³ *Justiz.gv.at* [online]. 2011, 30.6.2011 [cit. 2011-11-30]. Elektronischer

Rechtsverkehr. Dostupné z WWW:

<<http://www.justiz.gv.at/internet/html/default/2c9484852308c2a60123708554d203e7.de.html>>.

⁵⁴ Otázkou, zda je možné v oblasti tvorby a aplikace práva nahradit lidský prvek technologiemi, se zabývá obor právní informatiky.

⁵⁵ Elektronická evidence rozhodnutí vrchních a krajských soudů je od června 2011

spuštěna ve zkušebním provozu pro veřejnost. Jedná se o webovou aplikaci, díky které

záznamů z veřejných jednání představovat zcela jednoduchou záležitost, což výrazně přispěje k otevřenosti justice vůči veřejnosti. Náhled na automatizaci vybraných soudních činností je blíže rozebrán v kapitole věnující se elektronické komunikaci s orgány soudní moci.

4.2.2 Rakouská podoba elektronické justice⁵⁷

Pro lepší pochopení významu rakouské právní úpravy E - Justice⁵⁸ je třeba alespoň v stručnosti přiblížit některé výše zmíněné instituty:

- **Automatický systém soudních řízení (Verfahrensautomation Justiz)**

Automatický systém soudních řízení je podporní aplikací informačních systémů soudů a státních zastupitelstev, která zajišťuje vedení registrů ohledně více než 50 typů řízení. Jeho hlavní funkcí je správa jednotlivých soudních řízení a z dalších funkcí lze uvést zejména bezhotovostní vybírání soudních poplatků a vedení statistik ohledně výkonnosti justice. Tento systém taktéž umožňuje, aby některé druhy řízení, jako například řízení o platebním rozkazu, proběhly plně automaticky. Podání a soudní

---

je nově možné v databázi judikatury vyhledávat anonymizované soudní rozhodnutí prostřednictvím internetu a je k nalezení na: *Nsoud.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-11-30]. Judikatura. Dostupné z WWW:

<http://www.nsoud.cz/Judikaturans_new/judikatura_vks.nsf/uvod>.

⁵⁶ Uvedené statistické údaje zajišťuje webová aplikace infoData, která je podobně jako elektronická evidence judikatury od října 2010 ve zkušebním provozu pro veřejnost.

⁵⁷ Zpracováno dle dokumentu Ministerstva spravedlnosti Rakouska - „*IT-Anwendungen in der österreichischen Justiz*“ (*Nasazování IT v rakouské justici*) přibližující stav elektronické justice v Rakousku k říjnu 2011, k nalezení na: *Justiz.gv.at* [online]. 2011 [cit. 2011-11-30]. IT-Anwendungen in der österreichischen Justiz. Dostupné z WWW: <http://www.justiz.gv.at/internet/file/8ab4ac8322985dd501229ce3fb1900b4.de.0/folder_justiz-online_oktober_2011.pdf>.

⁵⁸ § 89a - § 89m zákona č. 47/1945 Sb., o organizaci soudů (Gerichtsorganisationsgesetz)

rozhodnutí jsou komunikovány prostřednictvím elektronického právního styku (der elektronische Rechtsverkehr), s kterým je tento systém propojen.

- **Elektronický právní styk (Elektronischer Rechtsverkehr - ERV)**

Již v roce 1990 bylo v Rakousku klasické papírové podání k soudu doplněno o právně ekvivalentní prostředek komunikace účastníků řízení se soudy, a to tzv. elektronický právní styk. Rakousko se díky tomuto nástroji zařadilo do čela krajín, které se v té době usilovali o zavádění elektronické justice. Elektronický právní styk umožnil účastníkům činit elektronická podání k soudu a soudům automatické převzetí dat o zahajovaném soudním řízení do výše uvedeného automatického systému soudních řízení. Elektronická komunikace v opačném směru, elektronické doručování soudních písemností jejím adresátům, byla zavedena v roce 1999 a vedla k značným úsporám co se týče nákladů na poštovné. V roce 2007 byl elektronický právní styk převeden do technologie založené na webové aplikaci, v rámci které se uplatňují otevřené standardy jako například XML, WebServices a také SOAP.

- **Pozemková kniha (Grundbuch)**

Počátkem osmdesátých let minulého století umožnilo nasazení informačních technologií zčásti automatizované vedení pozemkové knihy a katastru nemovitostí (Kataster). Jako další krok v procesu elektronizace rakouské justice bylo v tomto směru zprovozněno nahlížení do pozemkové knihy prostřednictvím internetu. Aplikace pozemkové knihy se nadále přizpůsobovala technologickému pokroku, čehož důsledkem došlo k jejímu propojení se systémem elektronického právního styku a bylo zpuštěno automatické zpracování soudních poplatků a vyhotovování usnesení. V současnosti jsou veškerá podání do pozemkové knihy a s tím související listiny automaticky ukládány do elektronického archivu listin justice (Urkundenarchiv der Justiz), který rovněž podporuje funkci nahlížení prostřednictvím internetu.

- **Firemní kniha (Firmenbuch)**

Firemní kniha obsahuje data veškerých rakouských firem, které mají povinnost zápisu do tohoto registru. Listiny, kterými je nutno dokládat jednotlivá podání, jsou uloženy do elektronického archivu listin justice (Urkundenarchiv der Justiz). Podobně jako je tomu u výše zmíněné pozemkové knihy, i v případě aplikace firemní knihy bylo do ní integrované automatizované vyhotovování usnesení, vyčíslení soudních poplatků a elektronické doručování. Aplikace firemní knihy podporuje funkci nahlížení

prostřednictvím internetu, přičemž zveřejňování zápisů rejstříkovými soudy je uskutečňováno plně automaticky ve spisu ediktů (Ediktsdatei), také prostřednictvím internetu.

- **Spis ediktů (Ediktsdatei)**

Zpočátku byl spis ediktů omezen na zveřejňování v oblasti insolvenčního řízení, postupně sem však byly zahrnuty i další právní věci. Od roku 2000 se v Rakousku způsoby řešení insolvence (konkurzy, vyrovnání) zveřejňují s právně závaznými účinky výhradně na internetu, v důsledku čeho poklesli publikační náklady o 95 procent. Následně byl v roce 2002 spis ediktů rozšířen o zveřejňování dražebních vyhlášek na nemovitosti a o publikace uskutečňované rejstříkovými soudy. V současnosti jsou již veškerá oznámení a zveřejnění, která jsou předpokládána v právní úpravě jednotlivých soudních řízení, uskutečňována výhradně prostřednictvím spisu ediktů. Jako příklady lze na tomto místě uvést řízení o prohlášení za mrtvého, dědické řízení anebo řízení o ustanovení opatrovníka.

- **Elektronický archiv listin (Elektronisches Urkundenarchiv)**

Elektronický archiv listin je určen k archivaci dokumentů, které jsou jinak součástí soudního spisu, přičemž takto vzniká možnost využití v minulosti archivovaných listin i v jiných řízeních. Elektronický archiv listin byl vytvořen tak, aby měli soudy možnost jej užít pro všechny druhy existujících justičních aplikací a ve všech typech řízení. Listiny, které jsou obsaženy v pozemkové a firemní knize jsou vedeny výlučně v elektronické podobě v elektronickém archivu listin. Listiny obsažené v tomto archivu jsou až do okamžiku provedení důkazu opaku považovány za originály daných listin.

- **Elektronické podpisy (Elektronische Signaturen)**

Aplikace elektronického právního styku v počátcích svého fungování neumožňovala elektronické zasílání originálů dokumentů a příloh k podáním na soud. S cílem rozvoje této aplikace byl v roce 2006, kromě elektronického archivu listin justice, zaveden také zvláštní elektronický podpis notářů, advokátů a architektů (Berufssignatur). Uvedeným subjektům tak bylo dáno oprávnění vydávat elektronické veřejné listiny, přičemž užívání tohoto zvláštního elektronického podpisu je vázáno na výkon jejich povolání a má právní účinky ekvivalentní vlastnoručnímu podpisu. Notáři a architekti disponují kromě uvedeného podpisu také zvláštním elektronickým podpisem pro osvědčování (Beurkundungssignatur). Rovněž byl zaveden elektronický podpis justice

(elektronische Signatur der Justiz), který má být užít v elektronickém právním styku k podepisování soudních písemností. Využití v praxi nachází elektronický podpis justice zejména při výpisech z elektronické firemní knihy a pozemkové knihy, kdy se jím potvrzuje shoda listiny s daty v elektronické sbírce. Autentifikace občanů v komunikaci s veřejnou mocí prostřednictvím veřejné datové sítě je realizovaná prostřednictvím zvláštní elektronické karty respektive elektronického občanského průkazu.

5. Elektronická komunikace s orgány soudní moci

Následující výklad přináší charakteristiku vybraných forem komunikace soukromých subjektů se soudem a její modifikace v důsledku působení vlivů informační společnosti, primárně pojednává o nasazování prostředků elektronické komunikace do oblasti výkonu soudnictví. V důsledku informatizace soudních agend vznikají nové právní a etické otázky, které je nutno řešit, i za účelem zachování veškerých nezbytných funkcí a důvěryhodnosti komunikačních kanálů při současném šetření dosavadní kvality procesních institutů. Vytvoření jednoznačných a srozumitelných pravidel elektronické komunikace a jejich zakotvení v právním řádu je základním krokem k jejímu úspěšnému fungování. Občanský soudní řád vyjmenovává prostředky sloužící ke komunikaci mezi soudem a účastníky nikoli obecně pro všechny procesní instituty, ale vždy s ohledem na konkrétní procesní institut.⁵⁹ Neexistuje žádné obecné ustanovení, které by upravovalo obecně komunikaci mezi soudem a účastníky, ať už probíhající ústně nebo písemně. Komunikace mezi soudem a účastníky je přitom častokrát uskutečňovaná i jinými než zákonem specifikovanými způsoby. K nejčastějším případům patří například situace, kdy se účastník nebo jeho zástupce telefonicky omluví z jednání, ačkoliv s takovou formou sdělení zákon nepočítá a proto nemožno vyloučit, že nastane problém s prokazováním komunikované omluvy. Občanský soudní řád by proto měl obsahovat obecné ustanovení, který by upravovalo základní principy předávání informací mezi soudem a účastníky.

Z hlediska zapojení zprostředkujícího média rozeznáváme dva základní způsoby komunikace mezi soudem a účastníky, a sice přímou komunikaci bez zprostředkujícího média (zejména ústní jednání) a nepřímou komunikaci prostřednictvím hmotného nebo elektronického nosiče dat (dopisem, prostřednictvím datových schránek, telefonicky). Ze systémového hlediska je možné komunikaci probíhající v prostředí soudnictví rozdělit na tři základní oblasti. V první řadě se jedná o komunikační kanály na vstupu do soudního systému, dále zpracovávání informací uvnitř komunikační infrastruktury soudu a nakonec jsou to komunikační kanály zprostředkující informace na výstupu ze soudního systému. Některé z těchto informačních toků mají charakter právně závazného řešení, další zase mají význam v podobě procesních, anebo hmotněprávních účinků pro subjekty řízení.

---

⁵⁹ Například úprava forem podání účastníka nebo úprava možných způsobů předvolání soudem.

V současné době je v justici využíváno několik druhů komunikačních kanálů. Mezi nejfrekventovanější patří osobní setkání, úřední deska, klasická podatelna a také elektronická podatelna a datové schránky. Osobní setkání jakožto forma komunikace občana se zaměstnanci soudu v místě soudu je stále běžným způsobem vyřizování záležitostí. Smyslem E - Justice je omezit takovéto návštěvy soudu na minimum a umožnit klientům justice co nejrozsáhlejší zajištění jejich agendy prostředky elektronické komunikace, tudíž eliminovat povinnost občana předkládat dokumenty v listinné podobě. Mezi další výhody elektronické formy komunikace lze zařadit nejenom šetření nákladů vynaložených na dopravu, ale i skutečnost, že kontakt s jednotlivými složkami justice v zásadě není omezován existencí úředních hodin.

Úsilí související se zaváděním elektronické justice směřuje k tomu, aby se do budoucna stal hlavním komunikačním kanálem internet, a to jak v rámci justice, tak i při kontaktu s občany. Užitečnost elektronické komunikace a míra využívání prostředků tohoto typu komunikace ve vztahu k soudům přitom závisí na mnoha faktorech. Patří sem zejména kvalita nabízených služeb, digitální gramotnost, uživatelská náročnost jednotlivých služeb a v některých případech také vzdálenost nejbližšího soudu. Závěrem lze ještě dodat, že obecně nachází elektronická forma komunikace s orgány veřejné moci širší uplatnění u právnických osob, než je tomu u osob fyzických, a to z důvodu zpravidla frekventovanější komunikace a většího objemu komunikovaných informací .

5.1 Elektronické podání

Podání představuje zákonem upravený prostředek aktivní komunikace fyzických osob a právnických osob se státními orgány, kterým se tyto dovolávají určité činnosti ze strany státu anebo plní svou povinnost plynoucí z právních předpisů. V souvislosti s civilním procesem lze podání blíže definovat jako procesní úkon účastníka řízení směřující vůči soudu a mající procesní účinky, a to ve formě zahájení, určování průběhu řízení a jeho ukončení. Procesní úkony, jako každý právní úkon, mohou účastníci provádět jakoukoli formou, pokud pro některé zákon nepředepisuje zvláštní formu. Toto pravidlo stanoví Občanský soudní řád v hlavě čtvrté věnované úkonům soudu a

účastníků.⁶⁰ V téže hlavě je pro účely podání výše zmíněné pravidlo konkretizováno ustanovením § 42 odst. 1 OSŘ, dle kterého je podání možno učinit písemně nebo ústně. Písemné podání se činí v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě, telegraficky nebo telefaxem, ústní podání se činí sepsáním do protokolu. Každé podání adresované soudu, i to elektronické, musí být podepsáno.⁶¹ Výjimku z tohoto pravidla představují jedině elektronická podání uskutečněná prostřednictvím datové schránky. Písemné podání obsahující návrh ve věci samé učiněné telegraficky je třeba písemně doplnit nejpozději do tří dnů, podání učiněné telefaxem nebo v elektronické podobě je třeba ve stejné lhůtě písemně doplnit předložením jeho originálu. Je tomu tak z důvodu, že tyto nosiče dat neumožňují spolehlivou identifikaci jejich odesílatele nebo podrobné zachycení provedeného úkonu. Následkem nedodržení povinnosti doplnění podání ve věci samé je skutečnost, že soud k těmto podáním nebude přihlížet.⁶² Podání nikoliv ve věci samé, tedy podání a návrhy nemající za cíl dispozici s řízením, účastník nemusí nijak doplňovat. V případě elektronického podání ve věci samé, které je opatřeno uznávaným elektronickým podpisem dle ustanovení § 11 odst. 1 ZEP (zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb) se výše uvedené doplnění podání předložením originálu dále nevyžaduje, což dnes výslovně stanoví ustanovení § 42 odst. 5 OSŘ.⁶³ U takto provedeného podání totiž není pochyb o tom, že jeho odesílatelem je osoba, která pro jeho podepsání užila uznávaný elektronický podpis. Opačné řešení by bylo v nesouladu se smyslem elektronické justice i v rozporu s judikaturou Ústavního soudu. Předtím než bylo do občanského soudního řádu vloženo ustanovení § 42 odst. 5 OSŘ, judikoval Ústavní soud, že povinnost písemně doplnit elektronické podání ve lhůtě tří dnů, se nevztahuje na podání v elektronické podobě, jestliže je k němu připojen uznávaný elektronický podpis dle § 11 odst. 1 ZEP. Konkrétně se jedná o nález ze dne 24.4. 2006

---

⁶⁰ § 41 odst. 1 OSŘ

⁶¹ § 42 odst. 4 OSŘ

⁶² § 42 odst. 3 OSŘ

⁶³ „V případě podání v elektronické podobě opatřeného zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb se nevyžaduje doplnění podání předložením jeho originálu podle odstavce 3.”

sp. zn. IV. ÚS 319/05 a pro elektronickou komunikaci se soudy měl zásadní význam v tom smyslu, že korigoval pochybení zákonodárce, ke kterému došlo při novelizaci OSŘ novelou č. 226/2002 Sb. a znamenalo omezení přímého přístupu k soudu prostřednictvím elektronického podání se zaručeným elektronickým podpisem založeném na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb.⁶⁴ Předmětná novela měla za důsledek, že byla z občanského soudního řádu po určitou dobu vynechána výslovná úprava elektronického podání opatřeného zaručeným elektronickým podpisem dle ZEP. Nadále však platilo, což potvrdil i Ústavní soud ve svém nálezu, že podání v elektronické podobě splňující požadavky zákona o elektronickém podpisu je podáním rovnocenným s podáním v písemné podobě na papíře s vlastnoručním podpisem, zatímco elektronicky učiněné podání bez zaručeného elektronického podpisu je nutné do tří dnů doplnit.

V právním řádu České republiky jsou zakotveny dvě základní varianty podání za užití služeb elektronické justice, a to podání prostřednictvím elektronické podatelny a od nedávna také podání prostřednictvím datové schránky. Fyzické osoby a právnické osoby mohou od 1. listopadu 2009 svá podání adresovaná soudu zasílat v podobě datových zpráv do datové schránky příslušného soudu. Dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů má úkon učiněný prostřednictvím datové schránky vůči orgánu veřejné moci v zásadě stejné účinky jako úkon učiněný písemně a náležitě podepsán. Pro účinnost podání se tak v případě využití datové schránky nevyžaduje použití zaručeného elektronického podpisu a rovněž není potřeba podání ve lhůtě tří dnů doplňovat předložením jeho originálu.⁶⁵ Naproti tomu

---

⁶⁴ Ústavní soud dovodil, že účelem zákonné úpravy uznávaného elektronického podpisu je mimo jiné vytvoření institutu rovnocenného vlastnoručnímu podpisu, přičemž uznávaný elektronický podpis představuje dostatečně věrohodný nástroj náležité identifikace podepisující se osoby. Mezi nálezy zabývající se naznačenou problematikou v souvislosti s právem na spravedlivý proces lze také řadit například náleze Ústavního soudu ze dne 27.11. 2008, sp. zn. III. ÚS 455/2006.

⁶⁵ Z nejnovější judikatury z oblasti datových schránek, mezi jinými usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 15. července 2010, č.j. 9 AfS 28/2010 – 79 a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. října 2010, č.j. 8 Ans 1/2010 – 153 shodně vyšlo, že podání vůči orgánu veřejné moci pomocí datové schránky je doručeno

představuje varianta podání prostřednictvím elektronické podatelny⁶⁶ (e-Podatelna) starší řešení komunikace účastníků se soudy, přičemž klíčovým institutem dané problematiky zůstává nadále elektronický podpis. Z uvedeného vyplývá, že aplikace elektronické podatelny je určena výhradně pro osoby disponující zaručeným elektronickým podpisem. Definicí pojmu elektronické podatelny přináší zákon o elektronickém podpisu, který ji definuje jako pracoviště orgánu veřejné moci určené pro příjem a odesílání datových zpráv.⁶⁷ Zjednodušenou optikou je možno na elektronickou podatelnu nahlížet jako na alternativu tradiční listinné podatelny, přičemž představuje místo vstupu a výstupu elektronických dokumentů souvisejících s činnostmi v rámci výkonu veřejné moci. Nejčastější formou elektronické podatelny je přitom veřejně komunikována e-mailová

---

okamžikem dodání datové zprávy do datové schránky orgánu veřejné moci. Okamžik doručení pro tento případ není stanoven v § 17 ani v § 18 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, ač by byla jeho explicitní úprava žádoucí.

⁶⁶ Povinnost zřízení elektronické podatelny je stanovena nařízením vlády České republiky č. 495/2004 Sb., kterým se provádí zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Nařízení stanoví, že pokud zvláštní předpisy ukládají orgánům veřejné moci povinnost přijímat a odesílat datové zprávy s uznávaným elektronickým podpisem, mají současně povinnost za tímto účelem zřídit jednu nebo více elektronických podatelen. Další organizačně - technická opatření zahrnují povinnost vybavit elektronickou podatelnu technickým a programovým vybavením, které slouží k zabezpečení postupů orgánů veřejné moci při přijímání a odesílání datových zpráv a dále povinnost vybavit zaměstnance, kteří jsou oprávněni činit právní úkony ve věcech týkajících se činnosti orgánů veřejné moci, kvalifikovanými certifikáty vydanými akreditovanými poskytovateli certifikačních služeb, případně zabezpečit systémové certifikáty vydané akreditovanými poskytovateli certifikačních služeb. Samotné principy fungování elektronické podatelny potom stanoví vyhláška č. 496/2004 Sb., o elektronických podatelkách, která byla vydána dnes již neexistujícím Ministerstvem informatiky. Tato vyhláška definuje postupy orgánů veřejné moci užívané při přijímání a odesílání datových zpráv prostřednictvím elektronické podatelny a náležitosti kvalifikovaného certifikátu, který slouží k identifikaci podepisující osoby.

⁶⁷ § 2 písm. y) ZEP

adresa výslovně označena jako adresa elektronické podatelny. Na tomto místě je však potřeba upozornit na rozdílnost e-mailové komunikace a klasického poštovního doručování nebo datových schránek, která spočívá v mnohosti elektronických adres.⁶⁸ Nejen každý orgán veřejné moci ale i jeho jednotliví zaměstnanci mají vlastní adresu pro doručování elektronické pošty v rámci domény daného orgánu veřejné moci. Nelze tak zcela předejít tomu, že bude elektronická komunikace v podobě podání realizovaná i na adresy elektronické pošty zaměstnanců soudu a samotných soudců, k čemu v praxi ve skutečnosti dochází. Zmíněné e-mailové adresy je však třeba odlišovat od obligatorně zřizované elektronické adresy, která slouží jako elektronická podatelna, protože jedině na tuto adresu má orgán veřejné moci povinnost přijímat elektronická podání. Pouze formálně bezvadné elektronické podání, které je současně náležitě komunikováno na adresu elektronické podatelny příslušného soudu může mít procesní účinky.⁶⁹ Z pohledu samotného úřadu, respektive soudu, se elektronickou podatelnou rozumí technické vybavení umožňující připojit se na poštovní server podatelny, stáhnout elektronickou poštu do své schránky, uložit a evidovat doručenou elektronickou poštu a odesílat ji pro následné zpracování.⁷⁰

---

⁶⁸ POLČÁK, Radim. Adresa pro elektronické podání. *Revue pro právo a technologie* [online]. 2011, 3, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.law.muni.cz/dokumenty/12793>>. ISSN 1804-5383.

⁶⁹ Z judikatury týkající se elektronických podatelen je v současné době významný zejména rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. prosince 2010, č.j. 1 Ans 5/2010 - 172, ve kterém Nejvyšší správní soud učinil závěr, že pokud je elektronické podání doručeno na jinou adresu, a to i v rámci domény orgánu veřejné moci, než na adresu elektronické podatelny, nelze jej považovat za doručené. Z právní věty rozsudku vyplývá, že podání v elektronické podobě podepsané zaručeným elektronickým podpisem je možné ve vztahu k správnímu orgánu učinit pouze prostřednictvím elektronické podatelny.

⁷⁰ ŠTĚDRONĚ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů : E-Justice*. Praha : Linde Praha, a.s. , 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

Aplikace elektronické podatelny je od 1. října 2007 v provozu pro všechny soudy. Je přitom určena osobám disponujícím zaručeným elektronickým podpisem a je možné ji využít pro široké spektrum podání. Do tohoto rozsahu podání patří například žaloba, návrh ve věcech týkajících se nezletilých, elektronický platební rozkaz, podání do obchodního rejstříku, ale také podání týkající se správy soudu, jako jsou stížnost a žádost o informace. Kromě samotného přijímání a odesílání datových zpráv plní elektronická podatelna ještě některé další funkce. Mezi tyto patří například zaznamenání času doručení datových zpráv do podatelny, jejich uložení do úložiště doručených datových zpráv, zaslání zprávy o potvrzení doručení datové zprávy a v neposlední řadě elektronická podatelna také zjišťuje a zaznamenává náležitosti doručených datových zpráv a provádí kontrolu vlastností elektronického podpisu. Závažným nedostatkem stávající funkčnosti elektronické podatelny je nemožnost uskutečnění hromadných podání on-line, jelikož je ještě stále nutné konkrétní podání nahrát na DVD nosič a odeslat jako listinné podání na soud, kde bude následně zpracováno elektronickou podatelnou v off-line režimu. Je-li tedy doručen pouze technický nosič obsahující datovou zprávu, bude klasickou listinnou podatelnou zaznamenán jako zásilka a předán elektronické podatelně ke zpracování, přičemž se s datovou zprávou dále zachází, jako by byla odeslána elektronicky.

Z pohledu účastníků řízení lze soudnictví chápat jako zajištění práva na soudní ochranu, které patří k základním právům vyjádřeným i v mezinárodních právních dokumentech. Podstatou práva na soudní ochranu je co nejširší možnost fyzických osob a právnických osob obrátit se na soud, jinak řečeno zahájit soudní řízení. Právu na soudní ochranu odpovídá povinnost státu zajistit adekvátní průběh řízení. Tato povinnost státu je umocněna i skutečností, jakou je státem prosazovaná priorita soudní ochrany subjektivních práv před jinou právní ochranou.⁷¹ Zajištění funkčnosti a přístupnosti elektronické podatelny pro účastníky tak v kontextu řádného přístupu k soudu a reální možnosti zahájení řízení patří k základním požadavkům na kvalitu elektronické komunikace se soudy, které je stát i s ohledem na výše uvedené zásady povinen zabezpečit. Jakékoliv neopodstatněné bariéry pro realizaci podání mohou vést k přímému popření základních práv, především práva na spravedlivý proces. Někdy se objevují názory, že efektivní využívání prvků elektronické justice, alespoň v počátcích jejího zavádění, do značné míry omezuje požadavek na disponování elektronickým podpisem.

---

⁷¹ Například řízení dle správního řádu anebo svépomoc.

Obstarání certifikátu souvisejícího s elektronickým podpisem představuje další náklad pro subjekty elektronické komunikace, čímž má potenciál v konečném důsledku působit jako bariéra elektronického podání k soudu. V tomto ohledu je potřeba zhodnotit opodstatněnost technických a bezpečnostních požadavků na zaručený elektronický podpis a zajistit proporcionalitu jeho nevýhod a přínosů.

S rostoucím počtem elektronických podání rostou i pokusy o jejich zneužití. Je proto důležité, aby elektronické procesy zajišťovaly minimálně stejnou bezpečnost a důvěryhodnost jako klasické procedury, přičemž tomuto účelu slouží v aplikaci elektronické podatelny institut zaručeného elektronického podpisu. Elektronická podatelna uplatňuje jako bezpečnostní prvek zaručený elektronický podpis, který zajišťuje kromě autentizace a identifikace rovněž integritu datových zpráv, čili následnou detekci změn elektronického dokumentu. S rozšířením využívání elektronického podání již nepostačí požadavek pouhého šetření písemné formy, ale vznikají i dosud neřešené právní otázky, jako jsou například otázky určení technologických standardů elektronického podání, prokazatelnosti zaslání do elektronické podatelny anebo rozhodného času pro přijetí podání podatelnou.⁷² Taktéž se nově otvírá diskuse zachování rovnováhy mezi principem volného přístupu k orgánům veřejné moci a principem zákazu zneužití práva činit podání.

5.1.1 Elektronický podpis

Elektronický podpis představuje jeden z hlavních nástrojů identifikace a autentizace fyzických osob v oblasti elektronické komunikace, jehož implementace je jednou z garancí bezpečné výměny datových zpráv. Základním účelem aktu podepsání podepisující se osoby elektronickým podpisem je dodržení zákonem nebo dohodou stran

---

⁷² Dle § 2 vyhlášky č. 496/2004 Sb., o elektronických podatelkách, ve znění pozdějších předpisů je přijatá datová správa považovaná za doručenou orgánu veřejné moci, pokud je dostupná elektronické podatelně. Naskýtá se otázka, zda za rozhodný čas pro přijetí podání považovat čas serveru Ministerstva spravedlnosti anebo až čas cílové elektronické podatelny. Tyto a další otázky bude muset vyřešit nově formující se judikatura v této oblasti.

požadované písemnosti právního úkonu. Nadto představuje elektronický podpis prvek prokazující integritu datové zprávy a prostředek autentizace a identifikace konkrétního odesílatele. Elektronický podpis a jeho účinky ve sféře orgánů veřejné moci jsou upraveny samostatným zákonem o elektronickém podpisu, přičemž stále více právních předpisů pamatuje na jeho aplikaci. Existuje přitom vícero druhů elektronických podpisů, každý vykazující jiný stupeň garance bezpečné komunikace, zatímco nejjednodušší formu představuje naskenovaný podpis respektive digitalizovaný vlastnoruční podpis. V České republice se v rámci elektronické komunikace s orgány veřejné moci uplatňuje přístup, dle kterého je pro dosažení právně závazných účinků elektronické komunikace nutno splnit požadavek na užití zaručeného elektronického podpisu založeného na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb.⁷³ Užití zaručeného elektronického podpisu se nevztahuje na elektronickou komunikaci prováděnou v systému datových schránek, o kterém bude pojednáno níže.

Jednou z klíčových podmínek úspěšného fungování aplikací počítajících se zapojením elektronického podpisu je jeho standardizace a implementace do právního řádu, a to nejen cestou technologických standardů, ale také v oblasti rozsahu práv a povinností spojených s užitím této technické vymoženosti. V mezinárodní dimenzi se o standardizaci a harmonizaci právních úprav elektronického podpisu nejvíce zasazuje komise OSN pro mezinárodní právo UNCITRAL, jejímž primárním cílem je odstraňování právních překážek mezinárodního obchodu.⁷⁴ Zlomový okamžik co se týče vývoje legislativního rámce elektronického podpisu v rámci jednotlivých signatářských států OSN představuje schválení vzorového zákona o elektronickém obchodu Valným

---

⁷³ Jedná se o uznávaný elektronický podpis dle § 11 odst. 1 ZEP. Jen tímto typem elektronického podpisu je možné činit vůči soudu oficiální podání dle § 42 OSŘ, aniž by je účastník činil prostřednictvím datové schránky.

⁷⁴ Komise UNCITRAL vydala pro oblast elektronického podpisu a bezpečné elektronické komunikace některé důležité dokumenty, jako je například „*Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickém podpisu s návodem k implementaci*“, schválený rezolucí Valného shromáždění č. 56/80 z roku 2001. *Uncitral.org* [online]. New York : United Nations, 2002 [cit. 2011-11-30]. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment. Dostupné z WWW: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/ml-elecsig-e.pdf>>.

shromážděním v prosinci 1996. Tímto vzorovým zákonem byly položeny základy právní úpravy elektronického podpisu, jelikož zajišťuje rovnocenné postavení pro uživatele písemné a elektronické formy přenosu dat. Účelem vzorových zákonů přijímaných na mezinárodní úrovni je přitom funkce inspiračního zdroje a nástroje zjednodušení domácích legislativních aktivit.

Normotvorný základ institutu elektronického podpisu v dimenzi právního řádu České republiky vychází z legislativních aktivit Evropské unie. Klíčovým právním dokumentem v oblasti nadnárodní standardizace elektronického podpisu je směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999, jež byla náležitě transformovaná do ZEP.

Úprava obsažená v směrnici je poměrně podrobná a obsahuje řešení nejen otázek definice, tvorby a ověřování elektronického podpisu, ale také otázky jeho právní uznatelnosti v členských státech Evropské unie, vydávání certifikátů a akreditace poskytovatelů certifikačních služeb. Současně zavádí i společnou terminologii, která se v důsledku povinnosti transformace dostává i do národních úprav, čímž působí jako jednotící prvek a přispívá k jejich vzájemné kompatibilitě. Směrnice byla vypracována takovým způsobem, aby byly dodrženy tři základní principy, a to technologická neutralita řešení elektronického podpisu, právní regulace umožňující technologické inovace a určení zákonné platnosti zaručených elektronických podpisů tak, aby nemohla být jejich platnost odmítnuta pouze na základě toho, že jsou v elektronické podobě. Využití elektronického podpisu jako nástroje k ověřování pravosti dat v digitální podobě se předpokládá v různých sférách sociální interakce, výslovně se jeho implementace očekává ve veřejném sektoru. Nutnou podmínkou zapojení elektronického podpisu ve veřejné správě a soudnictví je plná právní uznatelnost elektronického podpisu a jeho přípustnost jako důkazu v soudním řízení. Směrnice také stanoví odpovědnost členských států za dohled a kontrolu nad poskytováním služeb ve vztahu k elektronickému podpisu, a to zejména certifikačních služeb. V souladu s výše uvedenými skutečnostmi lze tento dokument hodnotit jako zásadní pro rozvoj elektronického podpisu v evropské dimenzi.

Transformace požadavků směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES do právních norem jednotlivých členských států EU byla realizovaná několika způsoby. Nejrozšířenějším způsobem je vydání samostatného zákona o elektronickém podpisu,

příčemž tento postup zvolila i Česká republika.⁷⁵ Dle ZEP představuje elektronický podpis údaje v elektronické podobě, jež jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě.⁷⁶ ZEP přitom rozlišuje tři základní druhy elektronických podpisů, a to prostý, zaručený a uznávaný elektronický podpis. Vyjmenované druhy elektronických podpisů se navzájem odlišují úrovní zajišťované bezpečnosti a také jejich účinky a akceptací v rámci komunikace s orgány veřejné moci. Prostý elektronický podpis⁷⁷ představuje i jednoduché podepsání se v textu datové zprávy. Zaručený elektronický podpis⁷⁸ již splňuje požadavky na jednoznačnost identifikace podepisující se osoby a zajištění integrity odesílaných dat. Prostřednictvím prostého elektronického podpisu nebo zaručeného elektronického podpisu může účastník se soudem komunikovat, ale pokud jde o podání, platí povinnost doplnění jejich písemným originálem ve lhůtě tří dnů dle § 42 odst. 3 OSŘ. Uznávaný elektronický podpis⁷⁹ představuje nejvyšší úroveň bezpečnosti a může být udělován pouze tzv. akreditovanými poskytovateli certifikačních služeb. Pouze posléze zmíněný druh elektronického podpisu je možné užívat za účelem autentizace a identifikace podepisující se osoby v elektronické komunikaci vůči orgánům

---

⁷⁵ Zákon o elektronickém podpisu byl v České republice přijat v roce 2000.

⁷⁶ § 2 písm. a) ZEP

⁷⁷ § 2 písm. a) ZEP

⁷⁸ Dle § 2 písm. b) ZEP je zaručený elektronický podpis elektronický podpis, který splňuje následující požadavky:

- a) je jednoznačně spojený s podepisující se osobou,
- b) umožňuje identifikaci podepisující se osoby ve vztahu k datové zprávě,
- c) byl vytvořen a připojen k datové zprávě pomocí prostředků, které podepisující osoba může udržet pod svou výhradní kontrolou,
- d) je k datové zprávě, ku které se vztahuje, připojen takovým způsobem, že je možné zjistit jakoukoli následnou změnu dat.

⁷⁹ Dle § 11 ZEP je uznávaný elektronický podpis učiněn s použitím zaručeného elektronického podpisu a kvalifikovaného certifikátu vydaného akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb.

veřejné moci a dále v případě výkonu veřejné moci vůči fyzickým osobám a právnickým osobám.⁸⁰

Zásadní roli kontrolního a akreditačního orgánu ve vztahu k elektronickým podpisům zastává Ministerstvo vnitra České republiky, které vykonává dozor nad dodržováním ZEP, uděluje akreditační certifikace poskytovatelům certifikačních služeb a vydává s tím související podzákoné právní předpisy. Nutnou podmínkou pro komunikaci občanů se státními orgány s použitím elektronického podpisu jsou tzv. kvalifikované certifikáty. Důležitým předpokladem pro pochopení problematiky elektronického podpisu je proto rovněž definice pojmu poskytovatel certifikačních služeb. Rozumí se jím fyzická osoba nebo právnická osoba, nebo organizační složka státu, která vydává certifikáty⁸¹ a vede jejich evidenci. Kvalifikovaným poskytovatelem certifikačních služeb je přitom poskytovatel, který vydává kvalifikované certifikáty, kvalifikovaná časová razítka nebo prostředky pro bezpečné vytváření elektronických podpisů a splnil ohlašovací povinnost dle ZEP. Akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb je poskytovatel těchto

---

⁸⁰ Dle nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 24. dubna 2006, sp.zn. IV. ÚS 319/05: „Nejvyšší verifikační hodnotu ze zaručených elektronických podpisů má právě uznávaný elektronický podpis. Zatímco u vlastnoručního podpisu se vychází především z toho, že je výsledkem individuálního a relativně stálého písemného projevu člověka, u zaručeného elektronického podpisu jde pouze o schopnost provést nějaký úkon, který je vázán na dostupnost prostředku pro vytvoření takového podpisu. Zatímco v případě vlastnoručních podpisů je možno znalecky dokazovat skutečnost, že určitý podpis náleží určité osobě, v případě zaručeného elektronického podpisu toto možné není. Znalec zde potvrzuje pouze skutečnost, že datová správa byla podepsaná prostřednictvím konkrétních prostředků, a nikoli skutečnost, že ji podepsala určitá konkrétní osoba. Z těchto důvodů je třeba klást na podání prostřednictvím veřejné datové sítě zvýšené požadavky, jak je to ostatně reflektováno i ve shora uvedeném ustanovení § 11 zákona o elektronickém podpisu.“

⁸¹ Certifikátem je datová zpráva, která je vydána poskytovatelem certifikačních služeb, spojuje data pro ověřování elektronických podpisů (elektronických značek) s podepisující osobou a umožňuje ověřit identitu této osoby.

služeb, jemuž byla udělena akreditace.⁸² V souvislosti s elektronickou komunikací probíhající v prostředí orgánů veřejné moci jsou relevantní právě uvedené kvalifikované certifikáty vydávané akreditovanými poskytovateli certifikačních služeb. Postupy užívané poskytovateli certifikačních služeb jsou upraveny vyhláškou č. 378/2006 Sb., o postupech kvalifikovaných poskytovatelů certifikačních služeb, o požadavcích na nástroje elektronického podpisu a o požadavcích na ochranu dat pro vytváření elektronických značek.

ZEP dále upravuje institut elektronické značky, která se z větší části v právních rádech států Evropské unie nevyskytuje. Elektronickou značkou se rozumí údaje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené, a které umožňují náležitou autentizaci a identifikaci označované osoby za současného zabezpečení integrity dat. Zákonné požadavky na tvorbu elektronické značky jsou obdobné jako na zaručený elektronický podpis a jejich realizace v praxi se nemusí vůbec odlišovat. Jejich rozdílnost spočívá zejména v osobě vytvářející zaručený elektronický podpis, respektive elektronickou značku. Elektronický podpis může dle stávající zákonné úpravy využívat pouze fyzická osoba, kdežto elektronickou značku může vytvářet i právnická osoba anebo organizační složka státu, a to automatizovaně.⁸³

Cílem právní úpravy elektronického podpisu, jakožto bezpečnostního mechanismu užívaného v elektronické komunikaci probíhající ať už v soukromém nebo veřejném sektoru, je v zásadě zajistit jeho rovnocennost s vlastnoručním podpisem. Nicméně v současné době nemá elektronický podpis při všech právních úkonech ekvivalentní postavení s vlastnoručním podpisem, jelikož dle stávající zákonné úpravy lze platně činit právní úkony elektronicky a za tím účelem užívat zaručený elektronický podpis jenom

---

⁸² V současnosti mají v České republice akreditaci k poskytování certifikačních služeb tři subjekty, a to společnosti První certifikační autorita, a. s., Česká pošta, s. p. a eIdentity a. s. Více informací k těmto subjektům lze najít na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky: *Mvcr.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-11-30]. Přehled udělených akreditací. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/prehled-udelenych-akreditaci.aspx>>.

⁸³ BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1. vydání. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008. 157 s. ISBN 978-80-7263-465-1.

tam, kde právní předpis či dohoda stran nestanoví neplatnost úkonu, pokud není dodržena listinná forma.⁸⁴

V závěru lze ještě uvést, že požadavek na dispozici zaručeným elektronickým podpisem a kvalifikovaným certifikátem není ve všech státech obligatorním předpokladem účinné elektronické komunikace v oblasti orgánů veřejné moci. Některé státy v tomto smyslu uplatňují místo zaručeného elektronického podpisu autentizační mechanismus založený na systému jména a přístupového hesla. Kypr je jedním ze států, který v zásadě nevyžaduje užití elektronického podpisu v souvislosti s elektronickou komunikací ve veřejném sektoru. Státy jako Irsko a Anglie dokonce nedefinují požadavky na elektronický podpis, nepožadují užívání kvalifikovaného certifikátu a také neprovádějí dohled nad vydáváním certifikátů. Naopak z technického a bezpečnostního hlediska nejpřísnější je požadavek na užívání kvalifikovaného podpisu. Jedná se o přístup, kdy musí být pro užití podpisu kromě kvalifikovaného certifikátu použito i bezpečné zařízení pro jeho tvorbu, kterým se rozumí čipová karta anebo jiný podobný prvek.⁸⁵

5.2 Elektronický soudní spis

Problematika elektronického spisu jakožto ekvivalentu jeho listinné verze byla v předcházejících kapitolách již vícekrát načrtnuta, a sice v souvislosti s jeho úlohou integrujícího prvku v rámci projektu elektronické justice. Na možnosti vedení soudního spisu v elektronické podobě je do značné míry závislá efektivita fungování jednotlivých prvků, na kterých je elektronická justice budována a v konečném důsledku je ovlivňována také efektivita a transparentnost soudního řízení. Jakékoli řešení elektronické justice, které by do budoucna nepočítalo s digitální formou spisu, by bylo nepřetržitě konfrontováno s problematickou koexistencí elektronických justičních aplikací a papírového spisu

---

⁸⁴ Dle § 476 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník musí být závěť vždy podepsaná vlastnoručně, jinak je neplatná, což vylučuje užití elektronického podpisu.

⁸⁵ Jedním z představitelů této podoby elektronického podpisu je i Slovensko. Pro více informací k různým požadavkům členských států Evropské unie na elektronický podpis viz BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1. vydání. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008. 157 s. ISBN 978-80-7263-465-1.

spočívající v potřebě neustále konverze dokumentů z elektronické formy do klasické listinné a naopak. Takzvaným hybridním spisům, které pozůstávají z jedné části z papírových dokumentů a z další části z dat v digitální podobě, je nejlépe se vyhnout, protože nejsou schopny přinést očekávané úspory, které by naopak elektronický spis měl schopnost docílit.⁸⁶ Jak už bylo i v předešlém výkladu uvedeno, má elektronický spis především potenciál odstranit některé nedostatky soudobého fungování informačních a komunikačních procesů v prostředí justice. Zdlouhavost soudního řízení a řada dalších problémů souvisejících také s neoprávněnou manipulací se spisem a jeho nedostatečným zabezpečením jsou totiž mnohokrát důsledkem nedostatečnosti klasické listinné podoby procedur.

Soudní spis je centrálním elementem rozhodovací činnosti soudu, jelikož jsou v něm obsaženy veškeré informace a důkazy důležité pro skutkovou a právní kvalifikaci předmětu řízení a následné rozhodnutí ve věci samé. Zjednodušeně řečeno představuje spis soubor dokumentů, které se týkají téže věci, souvisejí spolu a vznikají při činnosti soudu v procesu rozhodování o předmětu řízení. I proces budování elektronické justice je nutno podřídít zásadě ústřední pozice soudního spisu v civilním procesu, v důsledku čehož má také elektronický spis splňovat tuto charakteristiku.

Co se týče náročnosti legislativních a technických řešení implementace elektronického spisu do právního řádu České republiky, představují tyto iniciativy jenom marginální zásahy do dosavadního fungování soudní agendy. Povaha písemnosti soudního spisu se nikterak nemění, přičemž elektronický spis bude kromě funkce spisu plnit i některé další doplňkové funkce. Občanský soudní řád obsahuje úpravu vedení spisu v elektronické podobě v ustanovení § 40b odst. 1, přičemž podmínky vedení spisu blíže

---

⁸⁶ Velkým problémem elektronické justice, který sice samotné účastníky řízení obchází, ale komplikuje práci soudům je povinnost vést ve všech agendách paralelně elektronický i papírový spis. Soudy mají povinnost doručovat velké množství písemností do datových schránek, zveřejňovat je v insolvenčním rejstříku a na úřední desce způsobem umožňujícím dálkový přístup a častokrát tak musejí převádět do elektronické podoby písemnosti, které jim byly zaslány účastníky řízení v listinné podobě. Uvedené povinnosti soudu nekorelují s povinností účastníků komunikovat se soudem výhradně elektronickou formou, což na soudech vede k časově nákladnímu skenování dokumentů zaslaných v listinné podobě.

stanoví prováděcí právní předpisy, kterými jsou vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a vyhláška č. 646/2004 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Vedení soudního spisu vedle klasické listinné podoby také v elektronické podobě a vyhotovování soudních úkonů v listinné a elektronické formě zavedla souhrnná novela OSŘ č. 7/2009 Sb., která je mimo jiného významná i zavedením nové koncepce doručování s primárním využitím veřejné datové sítě pro doručování orgány veřejné moci.

Rovněž z hlediska dostupných technologií nepředstavuje institut elektronického spisu nijak nákladnou iniciativu. V tomto ohledu je třeba zdůraznit důležitost prosazení technologické neutrality elektronického spisu, která nebrání inovacím do budoucna a umožňuje činit podání v jakémkoliv dostupném formátu. Řešení elektronického spisu musí zajistit kvalitu procesů alespoň do té míry, kterou jsou schopny zabezpečit klasické způsoby vedení listinného spisu a ve vztahu k šetření procesních principů musí být tato řešení nekompromisní.

Kromě funkce úložiště veškerých dat, které by dle zásad vedení spisu zahrnoval i listinný spis, přinese elektronický spis i některé další funkce zabezpečující soudní agendu od zahájení řízení až po archivaci uzavřeného soudního spisu. V první řadě bude procesním subjektům umožněn dálkový přístup do spisu, čímž se odstraní transakční náklady spojené s nutností pořizování opisů nebo výpisů anebo s transportem účastníka řízení či jeho právního zástupce do místa soudu. Mimo to se nově otevírají možnosti automatizovaného provádění některých administrativních soudních operací, příkladem kterých je kontrola úhrady soudního poplatku, sledování běhu lhůt anebo ve spojení s elektronickým doručováním také automatizované obesílání účastníků řízení.

S elektronickým spisem je spjata řada nových otázek týkajících se zabezpečení dat proti manipulaci a zneužití. Obecně lze konstatovat, že elektronický spis znamená krok vpřed, co se týká možnosti zabezpečení spisu proti padělání, krádežím a tak dále. Možnost automatizovaného šifrování dat uložených v elektronickém spisu a kontrola přístupu k spisu prostřednictvím autentizace zajišťuje spis před nepovolenými manipulacemi. K uvedenému bezpečnostnímu efektu přispívá i automatizované zaznamenávání a ukládání podoby spisu k datu jednotlivých vstupů a případných změn v obsahu spisu. Nadto přispívá automatické šifrování elektronického spisu k zachování ústavního principu dělby moci, konkrétně oddělení exekutivy od soudní moci, když přístup k datem obsaženým ve spisu je umožněn výhradně osobám k tomu povolaným bez možnosti

zásahů exekutivy, jakožto garanta technické základny a organizačního zabezpečení elektronického spisu.

Závěrem lze shrnout, že existence elektronického spisu přinese větší informační komfort klientů justice, jejichž širší informovanost o průběhu řízení v reálném čase také povede k žádoucím důsledkům, jako je efektivnější rozhodování o dispozicích s předmětem řízení a samotným řízením. Větší kontrola soudce nad spisem a důslednější zajištění transparentnosti vedení spisu dále přispívá k tvorbě spravedlivého rozhodnutí. Konečně lze ještě dodat, že odpadnou důvody pro existenci některých procesních institutů vázaných na listinnou formu spisu, jako je sběrný spis nebo protokolace jednání soudcem, která má být v budoucnu nahrazena zvukovými a zvukově-obrazovými záznamy z úkonů soudu.⁸⁷

5.3 Elektronické rozhodnutí

Rozhodnutí vytváří další prostor pro komunikaci mezi soudem a účastníky. Představuje procesní úkon soudu, který je vyhrazen jedině soudu a charakterizuje účel soudního řízení. Lze jej definovat jako výrok soudu, který má závazné právní důsledky stanovené objektivním právem.⁸⁸ Aby se skutečně jednalo o projev vůle soudu, musí rozhodnutí splňovat zákonem předepsanou formu a taktéž obsahovat stanovené náležitosti. Jako formy rozhodnutí lze rozlišovat rozsudek, usnesení, platební rozkaz a

---

⁸⁷ Co se týče zvukových a zvukově-obrazových záznamů ze soudního jednání, měla se relevantní zákonná úprava projevit již dnem 1. července 2009 (tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu), avšak záznamová zařízení do jednacích síní soudů doposud nepronikla. Je tomu tak přes skutečnost, že smyslem nové zákonné úpravy bylo prosadit primární užití technologických záznamových prvků, zatímco protokolaci měl být ponechán prostor jen ve výjimečných případech. Státní správa soudnictví tento nesoulad argumentuje nedostatkem finančních prostředků na vybavení jednacích síní příslušnými technologiemi.

⁸⁸ WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha : LINDE PRAHA, a.s. , 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

směnečný, respektive šekový platební rozkaz. Z ustanovení § 158 a násl. OSŘ, které upravuje náležitosti písemného vyhotovení rozsudku, vyplývá možnost vydat rozhodnutí v elektronickém vyhotovení. Elektronické vyhotovení rozsudku musí být opatřeno uznávaným elektronickým podpisem soudce. Současně stanoví § 158 odst. 1 zásadu, dle které se rozsudek vyhotovuje v té podobě, v jaké je veden spis. Uvedená ustanovení o rozsudku se přiměřeně užijí i na usnesení.

Z výše uvedených ustanovení občanského soudního řádu lze dovodit, že v procesu vzniku rozhodnutí se elektronická forma týká toliko jeho písemného vyhotovení, zatímco vynesení rozhodnutí a jeho vyhlášení představují fáze soudního rozhodování, ve kterých se prvky elektronické justice projevují jen okrajově. Realizace moderních technologií má v zásadě potenciál i ve fázi vynesení rozhodnutí ve smyslu stanovení obsahu výroku. Na tomto místě lze příkladně uvést automatizaci méně komplexních rozhodovacích činností, jako je zastavení řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku a další rozhodnutí, které mají sankční povahu nebo se opírají o jiný právní základ, než je zjištění a posouzení skutkového stavu věci. V české právní úpravě představuje pokus o automatizaci alespoň zlomku rozhodovací činnosti soudu, i když v současnosti poměrně vzdálený potenciálu elektronické justice, institut elektronického platebního rozkazu a s ním související elektronické rozkazní řízení, o kterých bude pojednáno v následujícím výkladu.

5.3.1 Elektronický platební rozkaz

Forma platebního rozkazu úzce souvisí s povahou řízení, ve kterém je vydáván, protože v jiném než rozkazném řízení nelze toto rozhodnutí vydat a nadto v rozkazném řízení jiná forma rozhodnutí nepřipadá v úvahu. Rozkazné řízení zařazujeme mezi zkrácená řízení, které se vyznačují odchylkami od klasických procesních postupů a atypickým průběhem. Zkrácené řízení je řízení bez jednání, bez dokazování, bez slyšení žalovaného a rozhoduje se v něm výlučně o peněžních nárocích, jsou-li soudu dostatečně zřejmé z podkladů pro rozhodnutí. Z uvedeného vyplývá, že se rozhoduje pouze na základě návrhu na vydání platebního rozkazu. Možnost obrany žalovaného je tak přesunuta do stadia po rozhodnutí, kdy se vůči platebnímu rozkazu může bránit podáním odporu, což automaticky vede ke zrušení rozhodnutí.

Elektronický platební rozkaz představuje zvláštní formu výše popsaného platebního rozkazu. Vydání elektronického platebního rozkazu je upraveno v ustanovení § 174a OSŘ a představuje speciální úpravu v tom smyslu, že návrh na jeho vydání může být podán výhradně na standardizovaném elektronickém formuláři, ke kterému musí být připojen uznávaný elektronický podpis a v návrhu požadovaná částka nesmí přesáhnout 1 milion Kč. Mezi další podmínky vydání elektronického platebního rozkazu patří bezchybné vyplnění formuláře a zaplacení soudního poplatku. Taktéž za účelem pobídky využívání elektronické formy podání je soudní poplatek za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu snížený.⁸⁹ Soud elektronický platební rozkaz nevydává dříve, než bude soudní poplatek zaplacen. Dodrží-li žalobce všechny požadované náležitosti, může soud návrhu vyhovět a vydat elektronický platební rozkaz. Jeho obsahem je uložení povinnosti žalovanému, aby do 15 dnů od doručení zaplatil žalobci uplatněnou pohledávku a náklady řízení, nebo aby v téže lhůtě podal odpor u soudu, který jej vydal. Elektronický platební rozkaz, proti němuž nebyl podán odpor, má účinky pravomocného rozsudku. Podá-li i jen jeden ze žalovaných včas odpor, ruší se tím elektronický platební rozkaz v plném rozsahu a soud nařídí jednání.

Z názvu elektronického platebního rozkazu by bylo možné usuzovat na to, že soudní řízení probíhá plně elektronicky, skutečnost je však jiná. Podání návrhu a zaplacení soudního poplatku zde vystupují jako jediné prvky elektronické formy komunikace se soudem. Po tom, co dojde návrh k soudu, je zde vytištěn, aby se mohl následně stát součástí papírového spisu a také samotný elektronický platební rozkaz je následně vytištěn, aby mohl být doručen v papírové podobě účastníkům řízení. Proto by byl určitě výstižnější název elektronický návrh na vydání platebního rozkazu. Aplikace elektronického platebního rozkazu se však dále rozvíjí. Do budoucna tak bude možné prostřednictvím elektronického platebního rozkazu činit např. hromadná podání, úhrady

---

⁸⁹ Dle přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů soudní poplatek za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu jehož předmětem je peněžité plnění do částky 20 000 Kč činí 800 Kč, nad 20 000 Kč činí čtyři procenta z hodnoty sporu.

dlužné částky, počítá se také s využitím hybridní pošty. Proklamovaným cílem je vytvořit uživatelsky přívětivý systém, který vyjde vstříc jak soudům, tak občanům.⁹⁰

5.4 Elektronické doručování

Pro naplnění účelu soudního řízení, kterým je vydání spravedlivého rozhodnutí, je nezbytná komunikace soudních písemností příslušným adresátům, především žalovanému. Komunikace individuálních právních aktů, které jsou výsledkem autoritativní aplikace práva soudem, se realizuje prostřednictvím institutu doručení. Doručování v civilním procesu obecně řadíme mezi procesní úkony soudu a je upraveno v hlavě čtvrté OSŘ společně s ostatními úkony soudu a účastníků. Občanský soudní řád pojem doručování nedefinuje, ale jen popisuje jaké má mít vlastnosti. Dle úvah civilně - procesní teorie lze soudní doručování charakterizovat jako zákonem upravený postup, na základě kterého je soud povinen vzít za skutečnost, že doručovaná soudní písemnost byla dodána do dispozice jejího adresáta.⁹¹ Není přitom relevantní, zda si adresát písemnost převzal a stačí když došla na jeho adresu pro doručování, nebo do jeho datové schránky.

Doručování prostřednictvím veřejné datové sítě poprvé připustila novela OSŘ č. 555/2004 Sb., která vstoupila v účinnost od 1. ledna 2005. Po novele OSŘ č. 7/2009 (souhrnná novela) rozlišuje občanský soudní řád dva základní způsoby elektronického doručování. Prvním z nich je doručování do datové schránky⁹², které se uplatní přednostně hned potom, co písemnost nebylo možné doručit při jednání nebo jiném soudním úkonu. Druhým způsobem doručování, v určité míře se jedná o fakultativní způsob, je doručování prostřednictvím veřejné datové sítě bez využití datové schránky. Elektronickou komunikaci nikoli prostřednictvím datových schránek upravuje přímo

---

⁹⁰ Není pravda, že elektronický platební rozkaz soud vyřizuje přednostně, a sice dříve než návrhy na vydání klasického platebního rozkazu. Elektronický platební rozkaz vydávají stejní soudní úředníci jako je tomu v případě klasického platebního rozkazu.

⁹¹ SVOBODA, Karel; SUK, Milan; ZEMAN, Pavel . *Doručování v soudním řízení*. Praha : LINDE PRAHA, akciová společnost, 2009. 267 s. ISBN 978-80-7201-777-5.

⁹² § 2 odst. 1 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

občanský soudní řád.⁹³ Tento typ doručování se uplatní, pokud účastník nemá zřízenou datovou schránku, ale disponuje elektronickou adresou a o doručování na tuto adresu požádá nebo s ním alespoň souhlasí a předloží svůj kvalifikovaný certifikát.⁹⁴ Účastník tedy musí disponovat uznávaným elektronickým podpisem dle ZEP. Jelikož v porovnání s řešením doručování pomocí datových schránek znamená doručování prostřednictvím veřejné datové sítě na adresátem sdělenou elektronickou adresu méně bezpečnou variantu elektronické komunikace, je potřeba splnit některé dodatečné předpoklady. Zejména je jednou z podmínek účinnosti doručení adresátovo potvrzení o doručení formou datové zprávy podepsané zaručeným elektronickým podpisem, a to do 3 dnů od odeslání písemnosti soudem.⁹⁵ Pokud tak adresát neučiní nebo jestliže se písemnost zasláná na elektronickou adresu vrátí soudu jako nedoručitelná, považuje se takovéto doručení ze zákona za neúčinné.⁹⁶ Z výše uvedeného vyplývá, že na rozdíl od doručování prostřednictvím datové schránky nebo jinými zákonem předpokládanými způsoby doručování, nemůže při výše naznačeném postupu nastat fikce doručení. Nejvýraznější nevýhodou tohoto typu elektronického doručování je, že se účastník může vyhnout doručení tak, že do tří dnů od odeslání dokumentu ze strany soudu nepotvrdí jeho přijetí. Zvýšená možnost vyhýbaní se doručení na účastníkem sdělenou elektronickou adresu pak neraz vede k průtahům v řízení, jelikož soud musí písemnost znovu zasílat klasickou poštou.

Naznačené varianty elektronické komunikace, respektive elektronického doručování se od sebe odlišují v několika významných směrech. Zejména je lze rozlišovat na základě toho, zda užívají, nebo neužívají subjekt, který není účastníkem komunikace. Doručování prostřednictvím datových schránek využívá skrze státní mocí nadaného prostředníka (Česká pošta, s.p.), druhý způsob naopak počítá s přímou komunikací mezi

---

⁹³ Občanský soudní řád upravuje i další procesní instituty, které jsou společné všem typům elektronického soudního doručování, jako je například úprava neúčinnosti doručení.

⁹⁴ § 46 odst 2 OSŘ

⁹⁵ § 47 odst 2 OSŘ

⁹⁶ § 47 odst. 3 OSŘ

soudem a účastníky.⁹⁷ Garance bezpečnosti a integrity přenášených dat je dalším hlediskem, dle kterého lze tyto dva druhy elektronického doručování diferencovat. Datová schránka přitom reprezentuje ten propracovanější způsob, co se týče zabezpečení elektronického styku. Nakonec je ještě důležité zdůraznit, že doručování do datové schránky představuje zákonem upřednostňovanou formu elektronického doručování.

5.4.1 Doručování do datové schránky

Právní úprava soudního doručování patří do skupiny nejčastěji novelizovaných ustanovení občanského soudního řádu. Jak zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, tak tzv. souhrnná novela OSŘ významně zasáhly do celkové koncepce soudního doručování. Doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek funguje od 1. listopadu 2009 a jedná se o nový způsob doručování, který se zároveň stal způsobem prioritním. Tento způsob doručování nepředstavuje speciální způsob doručování v civilním procesu, ale zavádí se jako obecná úprava elektronické komunikace mezi všemi státními orgány navzájem a mezi orgány státní moci a osobami soukromého práva. I z toho důvodu je právní úprava doručování do datových schránek obsažena primárně v samostatném právním předpisu, kterým je zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.⁹⁸ Jedná-li se o institut datové schránky a s ním související procesní postupy, odkazuje občanský soudní řád na výše uvedený zákon jako na speciální úpravu.⁹⁹

Elektronické doručování do datové schránky se od staršího způsobu doručování na účastníkem sdělenou elektronickou adresu odlišuje tím, že účastník, který má zřízenou datovou schránku, musí na elektronickou komunikaci prostřednictvím datové schránky

---

⁹⁷ SVOBODA, Karel; SUK, Milan; ZEMAN, Pavel . *Doručování v soudním řízení*. Praha : LINDE PRAHA, akciová společnost, 2009. 267 s. ISBN 978-80-7201-777-5.

⁹⁸ Mezi relevantní prováděcí předpisy patří vyhláška Ministerstva vnitra č. 193/2009 Sb., o stanovení podrobností provádění autorizované konverze dokumentů a vyhláška Ministerstva vnitra č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek.

⁹⁹ § 47 odst. 1 OSŘ

přistoupit. Pokud má účastník zřízenou datovou schránku a soud mu přesto doručí jiným způsobem, jedná se o nesprávný procesní postup.¹⁰⁰ Účastníka, který nemá zřízenou datovou schránku, nelze však do elektronického doručování nutit. Nadále však platí, že účastník nebo jeho zástupce si může zvolit, zda své podání soudu zašle prostřednictvím elektronické podatelny, datové schránky anebo klasickou poštou. Zde je nutno uvést, že systém datových schránek umožňuje oboustrannou komunikaci, slouží tedy i k doručování orgánu veřejné moci od účastníka. Avšak pouze soud nebo jiný orgán veřejné moci má povinnost doručovat do zřízené datové schránky účastníka, zatímco fyzické osoby a právnické osoby mají nadále možnost volby jakéhokoliv zákonem umožněného způsobu komunikace s orgány státní moci. Nově se datové schránky uplatní také v elektronické komunikaci mezi osobami soukromého práva navzájem.¹⁰¹

Styk mezi soudem a účastníky prostřednictvím datových schránek se řídí speciálními pravidly, které upravuje v převážné části zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Tento předpis rovněž definuje subjekty, které jsou povinné mít aktivovanou datovou schránku. Datovou schránku zřizuje a spravuje Ministerstvo vnitra a musí jí mít obligatorně zřízenou orgány veřejné moci, za které se pro účely zákona považují i notáři a soudní exekutoři¹⁰², pak jsou to právnické osoby zřízené zákonem a právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku.¹⁰³ Dále mezi povinné subjekty řadíme podnikající fyzické osoby - advokát, daňový poradce a insolvenční správce.¹⁰⁴ Advokátům a daňovým poradcům, kteří byly činní již před 1. červencem 2009, Ministerstvo vnitra automaticky zřídí datovou schránku k 1. lednu 2012. Ostatní subjekty, to znamená fyzické osoby, podnikající fyzické osoby, které nejsou advokátem, daňovým poradcem a insolvenčním správcem, a dále právnické osoby, které nejsou zřizovány

---

¹⁰⁰ SVOBODA, Karel; SUK, Milan; ZEMAN, Pavel . *Doručování v soudním řízení*. Praha : LINDE PRAHA, akciová společnost, 2009. 267 s. ISBN 978-80-7201-777-5.

¹⁰¹ Komunikaci prostřednictvím datových schránek, která má výlučně soukromoprávní povahu, zavedla s účinností od 1. ledna 2010 novela zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů č. 190/2009 Sb. a je upravena v ustanovení § 18a a násl. tohoto zákona.

¹⁰² § 6 odst. 1 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

¹⁰³ § 5 odst. 1 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

¹⁰⁴ § 4 odst. 3 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

zákonem ani zapsány v obchodním rejstříku, nemají zákonnou povinnost mít zřízenou datovou schránku. Zákon však uvedeným subjektům umožňuje, v případě jejich zájmu o komunikaci s orgány veřejné moci prostřednictvím datové schránky, podat žádost o její bezplatné zřízení. Z výše provedeného výčtu vyplývá, že fyzická osoba může o datovou schránku požádat na základě čtyř důvodů¹⁰⁵ a je přitom možné aby jedna fyzická osoba měla k dispozici najednou tři datové schránky. Na tomto místě vyvstává otázka, zda může dojít k řádnému doručení i v případě, že soud zašle písemnost v soukromé záležitosti fyzické osoby do datové schránky, která byla fyzické osobě zřízena jako podnikateli. Právnícká osoba soukromého práva může naopak obdržet pouze jedinou datovou schránku, přičemž orgány veřejné moci a samosprávné orgány mohou požádat o vícero datových schránek, vyžaduje-li to jejich organizační potřeba.

K přístupu do již zřízené datové schránky jsou oprávněny tři typy osob¹⁰⁶, a to primární osoby, dále administrátoři a pověřené osoby. Primárními osobami, jež jsou příjemci datových zpráv, jsou fyzické osoby pro něž byla datová schránka zřízena, statutární orgán, člen statutárního orgánu právnické osoby zapsané do obchodního rejstříku a rovněž vedoucí orgánu veřejné moci. Primární osoby mají neomezený přístup ke všem datovým zprávám ve své datové schránce a mohou také ustavit administrátora. Administrátor má v zásadě stejný rozsah oprávnění jako primární osoba a k jeho ustavení se přistupuje zejména v právnických osobách a státních institucích, kde je potřebné rozvrhnout rozsáhlý objem činností na vícero osob. Primární osobou nebo administrátorem pověřená osoba má přístup k datovým zprávám, které nejsou určeny „do vlastních rukou“ adresáta, pokud tedy není výslovně pověřená přístupem i do těchto zpráv. Zákon tak rozlišuje mezi pověřením k přístupu k „obyčejným“ soudním písemnostem¹⁰⁷ a k dokumentům určeným do vlastních rukou.¹⁰⁸ Problémem však je, že

---

¹⁰⁵ Jednak jako orgán veřejné moci (notář nebo exekutor), dále jako fyzická osoba podnikající podle zvláštních předpisů (advokát, daňový poradce nebo insolvenční správce), také jako podnikatel podnikající podle živnostenského zákona a konečně má na datovou schránku právo i každý občan.

¹⁰⁶ § 8 a násl. zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

¹⁰⁷ § 50 OSŘ

¹⁰⁸ § 49 OSŘ ve spojení s § 8 odst. 8 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

aplikace, z nichž soud písemnosti odesílá v současnosti neumožňují volbu (alespoň ne všechny) mezi jinou písemností a tou, která je určena do vlastních rukou. V důsledku toho nemůže soud ovlivnit proces přebírání písemností z datové schránky u adresáta, v souvislosti s čím může dojít k účelovému zpochybňování doručení v exekuci, což bude hrozit zejména u písemností určených do vlastních rukou, tedy těch nejdůležitějších písemností.¹⁰⁹

Soudní písemnost je doručena okamžikem, kdy se osoba oprávněná k přístupu do datové schránky přihlásí, přičemž pro přístup do datové schránky je nutné použít uživatelské jméno a bezpečnostní heslo. Zákon vychází ze zásady, že uživatel datové schránky nemůže svým nekonáním zmařit doručení soudní písemnosti do své datové schránky a uplatní se proto nevyvratitelná skutková domněnka doručení. Posledním dnem desetidenní lhůty, počínající dnem dodání dokumentu do datové schránky, ve které se osoba oprávněná k přístupu do datové schránky nepřihlásí do této datové schránky nastává fikce doručení.¹¹⁰ Fikce doručení se však neuplatní, pokud je vyloučeno náhradní doručení, jako je tomu například při doručení platebního rozkazu. Je zodpovědností oprávněné osoby, aby zabezpečila ochranu přístupových údajů před nepovolanými osobami. K doručení dojde totiž i tehdy, když se do datové schránky přihlásí i neoprávněná osoba.

Dnes systém datových schránek funguje v zásadě bez problémů a znamená přínos pro průběh soudního řízení. Do budoucna je však nevyhnutné zabezpečit jeho nepřetržitou funkčnost. V případě déle trvající nefunkčnosti systému datových schránek jsou soudy nucené doručovat subjektům se zřízenou datovou schránkou prostřednictvím doručujícího orgánu, což není s ohledem na absolutní prioritu doručování do datové schránky řádný procesní postup. Avšak převezme-li adresát takto zaslou písemnost, lze mít za to, že je řádně doručeno, k náhradnímu doručení by však nemohlo dojít.¹¹¹ Vedle naznačených

---

¹⁰⁹ JIRSA, Jaromír. Jaké problémy řeší aktuálně české civilní soudy : (aneb na co se může připravit účastník civilního řízení). *Právní Rádce*. 26.5.2011, XIX., 5, s. 4-10. ISSN 1210-4817.

¹¹⁰ § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

¹¹¹ JIRSA, Jaromír. Jaké problémy řeší aktuálně české civilní soudy : (aneb na co se může připravit účastník civilního řízení). *Právní Rádce*. 26.5.2011, XIX., 5, s. 4-10. ISSN 1210-4817.

technických problémů dochází, i když ojediněle, k selhání lidského faktoru. Nejčastěji v tom smyslu, že soudní zapisovatelka doručí soudní písemnost jiné fyzické osobě se stejným příjmením, což je situace, ke které by s ohledem na zvláštní povahu soudních písemností nemělo vůbec docházet. Obdobný problém představuje situace, když má jedna fyzická osoba zřízených více datových schránek a zapisovatelka zašle písemnost do nesprávné datové schránky, do které mají navíc přístup i administrátor nebo pověřená osoba. Nemožno pak zcela vyloučit zpochybňování doručení písemnosti adresátem a zvláště je situace problematická když jsou obsahem písemnosti důvěrné informace.

Přes řadu pozitivních efektů, které elektronická forma doručování soudních písemností přináší a má potenciál dále rozvíjet, je nutno uvědomit si skutečnost, že některé problémy klasického systému doručování neřeší, pouze je virtualizuje.¹¹² Řada dosavadních problematických momentů odpadá, ale nové a zároveň kvalitativně odlišné problémy vyvstávají. Příkladem kvalitativně nových právních otázek, které je potřeba v souvislosti se systémem datových schránek řešit, je možnost udělení přístupových práv do datové schránky třetí osobě. Charakter uvedené situace totiž nemožno připodobnit plné moci, jelikož přístup do datové schránky má potenciál právního ovládnutí příslušného subjektu, přičemž míra možnosti zneužití tohoto institutu je neomezená. Avšak například problém zneužívání institutu doručení k působení průtahů a jiných obstrukcí v řízení, který patří k těm nejpodstatnějším v systému dokumentárního doručování soudních písemností, má doručování prostřednictvím datových schránek potenciál minimalizovat. Nakonec si je třeba uvědomit, že tento způsob doručování využijí pouze osoby veřejného práva a osoby soukromého práva, které mají datové schránky zřízeny. Jen v těchto případech tak může dojít k urychlení civilního soudního řízení, přičemž většině fyzických osob bude soud nadále muset doručovat poštou.

---

¹¹² POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno :

Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:

<http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. ISBN 978-80-210-4885-0.

6. Právo na spravedlivý proces v systému E - Justice

Práve m na spravedlivý proces rozumíme soubor procesních principů, které označujeme též jako principy řádného fungování justice. Uplatňují se jak v civilní, tak v trestní justici a do značné míry ovlivňují jejich organizaci a strukturu, postavení soudce nevynímaje. Nejvýstižněji lze právo na spravedlivý proces, jakožto součást katalogu základních lidských práv, definovat odkazem na čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jenž stanoví, že každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

Jednotlivé případy porušení práva na spravedlivý proces jsou samozřejmě podrobeny sankcím, jak disciplinárním, tak právním. Avšak preventivní opatření vedoucí k eliminaci vzniku takovýchto porušení jsou vícekrát efektivnější a hospodárnější, než jejich následné sankcionování. Optimální využití elektronické justice může přitom přinést tento preventivní účinek, a to prostřednictvím dosažení konkrétních cílů, jako je například zefektivnění komunikačních kanálů a v neposlední řadě také omezení informačních defektů. Samotné nasazování moderních technologií do civilního procesu může nicméně působit nerovnováhu v rozložení procesních práv a povinností účastníků řízení a také negativně ovlivňovat nezávislost soudce. V zájmu procesních subjektů a také státu, jakožto garanta řádného a spravedlivého výkonu soudnictví, je hledat takové řešení podoby elektronické justice, které bude ve vztahu k procesním principům proporcionální a zároveň přiblíží justici její modernější podobě. V následujícím výkladu jsou stručně zhodnoceny jak pozitivní efekty, tak úskalí zavádění elektronické justice ve vztahu k vybraným aspektům práva na spravedlivý proces.

6.1 Eliminace informačních defektů v civilním procesu

Kromě zvýšení efektivity procesů je jedním z cílů zavádění informačních a komunikačních technologií do civilního procesu omezení vzniku informačních defektů. Informačním defektem rozumíme nepoměr míry informovanosti jednotlivých procesních subjektů anebo nedostatek relevantních informací o probíhajícím řízení, přičemž jeho

vznik nelze automaticky připisovat povaze listinné nebo elektronické formy komunikace. Možnost vzniku informačních defektů souvisí s informačním charakterem procesů v rámci soudního řízení, jelikož na soudní procesy lze zjednodušeně nazírat jako na procesy tvorby, zpracování a transferu skutkových a právních informací, jak bylo ostatně řečeno již v předešlých výkladech. Informační defekty nebo jinak řečeno nedostatečný informační komfort účastníků se objevují ve všech fázích soudního řízení. Jako příklad těchto nedostatků v informačních tocích lze uvést situace, kdy se ztratí dokument ze soudního spisu, kdy soud řádně nezjistí skutkový stav nebo kdy čeká, až se k němu dostanou informace důležité pro rozhodnutí nebo kdy nedoručí stranám jim adresovanou soudní písemnost. Důsledkem výše uvedených, i když jenom potenciálně hrozících, ale v každém případě nežádoucích situací, je častokrát ohrožení nebo dokonce porušení práva na spravedlivý proces. Nemožno také zapomínat na skutečnost, že v reálním čase a řádně informovaný účastník může efektivněji zasahovat do průběhu řízení, protože má možnost lépe rozhodovat o svých dispozicích s řízením. Nasazení informačních a komunikačních technologií v civilním procesu a jejich potenciál maximalizovat informační a komunikační kapacity procedur v rámci řízení nabízí řadu způsobů jak omezit vznik informačních defektů. Lze tak zejména zajistit přísun adekvátních informací, kontrolu jejich neporušenosti, zvýšenou ochranu přenášených informací, automatizaci jednoduchých informačních operací atd.

6.1.1 Princip veřejnosti soudu v kontextu E - Justice

Principy veřejného jednání soudu a veřejného vyhlášení rozsudku patří mezi zásady nevyhnutné pro realizaci práva na spravedlivý proces.¹¹³ Tyto principy jsou nejen

---

¹¹³ Vyplývá to např. z čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jenž stanoví, že „rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu spravedlivosti.“

vyjádřením jedné ze zásad činnosti soudů, ale též reflexí veřejného subjektivního práva účastníků řízení i veřejnosti v rámci základního práva na informace dle čl. 17 Listiny. Veřejnost jednání soudu¹¹⁴ ani veřejná přístupnost již vyhlášených rozhodnutí nejsou neomezené, v některých případech je lze dokonce omezit zákonem, je-li to nezbytné. Mezi předpoklady realizace obecného práva na informace patří mimo jiné povinnost soudů poskytovat svá rozhodnutí, zejména rozsudky, veřejnosti.¹¹⁵ Obecným právním základem pro poskytování soudních rozhodnutí¹¹⁶ veřejnosti je zákon o svobodném přístupu k informacím. Dle uvedeného zákona poskytují povinné subjekty, mezi které řadíme i soudy, informace buď na základě individuální žádosti žadatele nebo aktivním zveřejněním vůči neurčitému okruhu osob. Zároveň platí, že čím více informací povinný subjekt aktivně zveřejní, tím méně individuálních žádostí musí vyřizovat.

Smyslem jen nedávno zprovozněné webové aplikace zveřejňování judikatury je splnění aktivní informační povinnosti vůči neurčitému okruhu osob. Aplikace zveřejňování vybraných rozhodnutí krajských a vrchních soudů představuje jeden z dalších nástrojů elektronické justice, který umožní bezplatný přístup k dosud nezveřejněné judikatuře. Důvodem pro zavedení tohoto elektronického vyhledávání soudních rozhodnutí byla snaha o zajištění transparentnosti a veřejné kontroly při výkonu soudní moci a v neposlední řadě také snaha o budování důvěry v soudní rozhodování. Co nejširší přístup veřejnosti k rozhodnutím soudů může zpravidla působit pozitivně ve vztahu k předcházení soudním sporům a navíc znalost soudní praxe ulehčuje posouzení opodstatněnosti dalšího vedení sporu. Vedle toho se předpokládají příznivé efekty i dovnitř justice, jelikož se soudci v důsledku možnosti zveřejnění jejich rozhodnutí dostávají pod konkurenční tlak kvalitnějšího rozhodování do budoucna. Elektronická forma zveřejňování judikatury maximalizuje zmíněné efekty pro klienty justice, přičemž lze konstatovat, že bez ní by praktické využití této služby bylo bez většího významu.

---

¹¹⁴ § 116 OSŘ

¹¹⁵ § 11 odst. 4 zákona o svobodném přístupu k informacím

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. Pl. ÚS 2/10 zrušil část zákona o svobodném přístupu k informacím omezující do té doby možnost poskytnutí informací pouze na pravomocná rozhodnutí. Povinnost poskytování informací dle zákona o svobodném přístupu k informacím se tak do budoucna týká i nepravomocných rozhodnutí.

6.2 Meze efektivity

Ve sféře autoritativní aplikace práva má pojem efektivita, pojem užívaný převážně v ekonomických souvislostech, specifický rozsah a obsah. Pro účely výkonu soudnictví lze efektivitu definovat jako vztah mezi vynaloženými náklady a výslednou kvalitou ochrany subjektivních práv garantovaných státem. Jako důsledek existence alespoň dvou procesních subjektů s různými zájmy, co se týče vedení sporu, lze hodnotit efektivitu procedur v rámci civilního procesu z vícero hledisek. Z pohledu soudce je efektivní takový proces, který mu umožní koncentrovat veškeré úsilí na samotnou činnost souzení a rozhodnout o předmětu řízení v minimálním čase a s minimálními náklady. Z pozice účastníků znamená efektivita soudního řízení takový jeho průběh, který jim umožní vést proces s minimálními náklady, včetně nákladů na čas, a v neposlední řadě také proces, ve kterém získají spravedlivé rozhodnutí.

V procesu zavádění prvků systému E - Justice do soudnictví je důležité průběžně hodnotit důsledky jednotlivých kroků směrem k efektivnější justici a v souvislosti s tím nekompromisně prosazovat šetření základních principů ovládajících civilní proces. Při zavádění ICT do civilního procesu se mohou častokrát konkrétní úsilí o zvyšování efektivity soudních procedur ocitnout v přímém rozporu s právem na spravedlivý proces a ohrožovat řádnou realizaci i dalších principů, na kterých je právní řád České republiky budován. Nejde přitom jen o nezávislost soudce, ale i o zásadu rovnosti stran, zákaz denegationis iustitiae a další principy. Pokud vyvolává konkrétní situace pochybnosti o správnosti informatizace daných procedur, je i v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu¹¹⁷ žádoucí provést test proporcionality mezi efektivitou rozhodovací činnosti a šetřením procesních principů. Tento test proporcionality pozůstává ze zodpovězení otázek, zda je relevantní řešení vhodné (zda splní svůj účel), potřebné (zda nelze stejného důsledku dosáhnout bez zásahu do jiného právního principu), poměrné (zda je důvod upřednostnit jeden princip před dalším principem) a minimálně škodlivé (zda je minimalizován zásah do ostatních principů), přičemž tyto požadavky musí být splněny kumulativně.

---

¹¹⁷ Jako příklad lze uvést náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21.3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

6.2.1 Garance soudcovské nezávislosti

Princip soudcovské nezávislosti je jedním z nezadatelných komponentů práva na spravedlivý proces a v ústavní rovině je zakotven v čl. 82 Ústavy, v zákonné dimenzi pak v ustanovení § 79 zákona o soudech a soudcích. Z obsahového hlediska znamená tento princip povinnost nestranného a spravedlivého rozhodování v přiměřených lhůtách a bez průtahů a mimoto vázanost soudců výhradně zákonem. Zavádění moderních technologií do civilního procesu představuje pokaždé zásah do nezávislosti soudce, a to zásah různé intenzity dle toho, do jaké míry je soudce ovlivněn elektronickou formou jím prováděných činností a rovněž v závislosti na alternativách, které jsou mu ponechány na výběr. V předešlém výkladu zmíněný ústavní test proporcionality se uplatní i při hodnocení zásahů do soudcovské nezávislosti a s ohledem na jeho výsledky se stanoví, které činnosti je za účelem vyšší efektivity soudce povinen provádět prostřednictvím aplikací moderních technologií a kdy je naopak žádoucí zachovat klasické postupy. V některých případech tak může znamenat odmítnutí užívání moderních technologií soudcem, toliko s poukázáním na soudcovskou nezávislost, nedostatečný argument. Především nelze jako ohrožení soudcovské nezávislosti kvalifikovat případy individuální nedostatečné kvalifikace v oblasti ICT anebo pouhé konzervativnosti myšlení konkrétního soudce. Nicméně v rozporu s požadavkem proporcionality se jeví například řešení elektronických justičních aplikací, které by soudci ztěžovaly formulaci výroku rozhodnutí.¹¹⁸

Mimo naznačených otázek proporcionality rovněž nelze opomenout řešení otázek vhodného způsobu motivace soudců k využívání efektivnějších procesů a postupu při stanovení hledisek pro určení míry neefektivity, která již má být sankcionována. Problematiky soudcovské nezávislosti se zčásti týká i otázka celoživotního vzdělávání soudců. Zákon o soudech a soudcích, který mimo jiné upravuje postavení soudců, v ustanovení § 82 stanoví, že soudce nese odpovědnost za svou odbornou úroveň při výkonu soudcovské funkce a je povinen dbát soustavným vzděláváním o prohlubování

---

¹¹⁸ POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno :

Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:

<http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. ISBN 978-80-210-4885-0.

svých odborných právních a dalších znalostí potřebných pro řádný výkon funkce. Nároky na výkon funkce soudce se mění, neboť je vyžadována rychlá adaptabilita, a to s ohledem na legislativní změny, práci s evropským právem a judikaturou evropských soudů a v neposlední řadě v souvislosti s elektronizací justice. V návaznosti na uvedené a v duchu pokroku přinášného informační společností lze tedy usuzovat, že soudci jsou povinni vyvíjet úsilí o prohlubování svých znalostí i v oblasti ICT. K tomu využívají soudci vedle samostatného studia zejména vzdělávací akce organizované Justiční akademií, případně soudy, a to různé semináře věnované práci s počítačem a elektronické justici jakožto nově formujícímu se fenoménu v prostředí soudnictví.

Závěr

Záměrem této práce bylo poukázat na proměny civilního procesu, které přineslo období posledních deset let v souvislosti s vlivy informační společnosti. Rozpínavost informační společnosti a stále intenzivnější pronikání informačních a komunikačních technologií do každodenní sociální reality měly za následek vznik elektronické formy vybraných procesních institutů a dalších procedur působících v prostředí justice. Navzdory tomu, že je projekt zavádění moderních technologií do justice realizován již více než deset let, lze mluvit teprve o počátcích elektronické justice v České republice. K stejnému závěru lze dospět i na základě porovnání výsledků analýzy reálného potenciálu ICT při nasazování do civilního procesu s aktuálním stavem české elektronické justice. Progresivní projekty E -Justice v zahraničí, jež zavádějí komplexní elektronické soudní řízení, mohou rovněž posloužit jako důkaz dalekosáhlých možností implementace elektronické justice.

Důvodů pro mírnost tempa modernizace civilního procesu můžeme vyjmenovat celou řadu, přičemž mnoho z nich již bylo zmíněno na jiných místech této práce. Jedná se o faktory, jakými jsou specifická charakteru justice, nedůslednost politických strategií v průběhu vládních období, nedostatek rozpočtových prostředků, stagnující digitální gramotnost obyvatelstva a podobně. Zpravidla jde o objektivně odstranitelné překážky a proto se snahy o vytvoření elektronické justice, která by vykazovala znaky elektronické justice v pravém slova smyslu, nejeví jako zcela nerealistické. Důkladné nasazování prvků E - Justice má soudní řízení nejen zrychlit, ale také ho učinit otevřenější a srozumitelnější pro účastníky řízení a klienty justice vůbec. V české justici však doposud neexistuje jediná soudní agenda, která by byla komplexně vedena pouze v elektronické formě. Systém E - Justice se vyznačuje izolovaností jeho jednotlivých komponentů, přičemž se v tomto ohledu jako nejtěživější jeví neexistence elektronického spisu. Jedná se o moment, který vyvolává potřebu neustálé konverze dokumentů z listinné do elektronické formy a opačně, což v konečném důsledku znamená značné personální i časové náklady. Se zavedením elektronického spisu, jakožto centrálního prvku veškerých informačních procesů, dojde k umožnění plně elektronického oběhu informací v justici a následně také k odstranění problému nutnosti konverze.

Autorka této práce došla k závěru, že předpokladem úspěšné realizace elektronické justice je v první radě změna postoje potenciálních uživatelů aplikací E - Justice, ať už soudců nebo účastníků řízení, k úloze moderních technologií v oblasti orgánů veřejné moci. Především je nutno na toto téma rozpoutat konstruktivní veřejnou diskusi a současně orientovat zájem dále než jen na otázky právní jistoty a soudcovské nezávislosti. Z výsledků implementace E - Justice v ostatních moderních státech vyplývá, že zapojení všech článků justice a rovněž jejich klientů do stadia vývoje jednotlivých justičních aplikací představuje pro následnou akceptaci tohoto fenoménu značný přínos. Následná evaluace jednotlivých dílčích projektů a prezentování výsledků široké veřejnosti spolu s odstraňováním digitální propasti též přispívá k vytváření důvěry v elektronickou justici. Evaluace jednotlivých justičních aplikací poté, co jsou uvedeny do provozu, jejich adaptace v souladu s výsledky hodnocení funkčnosti a přizpůsobování technickému pokroku, mají zásadní význam. Nedostatečné provádění těchto činností představuje častokrát překážku řádného fungování elektronické justice v České republice. Nadto je v procesu vývoje a implementace technologických řešení důležité přihlídnout k specifikám struktury a organizace justice a předcházet izolovaným opatřením.

Na tomto místě je dále potřeba upozornit na skutečnost časové i finanční náročnosti projektu E - Justice. V počátečních fázích implementace, zejména v rámci zvoleného postupu dílčích kroků provádění projektu, přináší elektronická forma procesních institutů prospěch především klientům justice, zatímco skutečné snížení přetížení na straně soudu se projeví až jako efekt komplexního systému elektronické justice, čímž se míní stádium existence elektronického spisu.¹¹⁹ Autorka práce se tak přiklání k názoru, že z dlouhodobé perspektivy převyší hodnota pozitivních efektů, které má komplexní systém E - Justice s jeho postupným rozvojem a zvyšováním intenzity využívání potenciál přinést, význam zvýšených nákladů a jiných počátečních komplikací. Je věcí důsledných strategií a odstranění současných nedostatků ve fungování

---

¹¹⁹ Ve fázi koexistence klasického listinného spisu a jednotlivých prvků systému E - Justice je práce soudního personálu komplikována například v tom smyslu, že je vždy potřeba tisknout, anebo jinak zpracovávat elektronicky zasláná podání. S počátečním stádiem provozu jednotlivých komponentů systému E - Justice souvisí i zvýšené požadavky na kvalifikaci soudního personálu ve vztahu k funkcím informačních a komunikačních technologií.

jednotlivých prvků elektronické justice, jakou podobu E - Justice v České republice v konečném důsledku nabude a jak kvalitní budou poskytované služby.

Seznam zkratek

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ZEP - zákon č. 227/2000 Sb. o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů

E - Justice - elektronická justice

ICT - informační a komunikační technologie

Použitá literatura

Právní předpisy:

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů

zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů (zákon o soudech a soudcích)

zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

nařízení vlády České republiky č. 495/2004 Sb., kterým se provádí zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů

vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

vyhláška č. 496/2004 Sb., o elektronických podatelkách

vyhláška č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek

Judikatura:

nález Ústavního soudu ze dne 21.3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01

nález Ústavního soudu ze dne 24.4. 2006, sp. zn. IV. ÚS 319/05

nález Ústavního soudu ze dne 30.3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 2/10

usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 15.7. 2010, č.j. 9 Afs 28/2010 – 79

usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26.10. 2010, č.j. 8 Ans 1/2010 – 153

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16.12. 2010, č.j. 1 Ans 5/2010 - 172

Monografické publikace:

BELL, Daniel. *The Coming of Post-Industrial Society : A Venture in Social Forecasting*. 1st printing edition. New York : Basic Books, Inc., 1976. 616 s. ISBN 978-0465097135.

BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1. vydání. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008. 157 s. ISBN 978-80-7263-465-1.

HAHNCHEN, Susanne. *Elektronischer Rechtsverkehr : Ein praktischer Leitfaden für Rechtsanwälte, Notare, Studierende und andere Interessierte*. Berlin : Books on Demand GmbH Norderstedt, 2007. 126 s. ISBN 9783833492679.

KUNZMANN, Peter; BURKARD, Franz-Peter; WIEDMAN, Franz. *Encyklopedický atlas filosofie*. 9. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2001. 265 s. ISBN 80-7106-339-8.

MEYROWITZ, Joshua. *No Sense of Place : The Impact of Electronic Media on Social Behavior*. 1st edition. New York : Oxford University Press, Inc., 1986. 416 s. ISBN 0-19-504231-X.

SVOBODA, Karel; SUK, Milan; ZEMAN, Pavel . *Doručování v soudním řízení*. Praha : LINDE PRAHA, akciová společnost, 2009. 267 s. ISBN 978-80-7201-777-5.

ŠTĚDRŮ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů : E-Justice*. Praha : Linde Praha, a.s. , 2008. 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha : LINDE PRAHA, a.s. , 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

Seriálové publikace:

JIRSA, Jaromír. Jaké problémy řeší aktuálně české civilní soudy : (aneb na co se může připravit účastník civilního řízení). *Právní Rádce*. 26.5.2011, XIX., 5, s. 4-10. ISSN 1210-4817.

Elektronické zdroje:

BENKLER, Yochai . *The Wealth of Networks : How Social Production Transforms Markets and Freedom* [online]. New Haven and London : Yale University Press, 2006 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:
<http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf>. ISBN 978-0-300-11056-2.

MAURER, Mathias. Court Automation in Austria. *Masaryk University Journal of Law and Technology* [online]. 2008, 2007, 2, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW:
<http://storage02.video.muni.cz/prf/mujlt/storage/1205310087_sb_g03-maurer.pdf>.

PALEČKOVÁ, Tereza . *Justice.cz* [online]. 28.3.2011 [cit. 2011-11-30]. Ministr spravedlnosti představil reformu dovolacího řízení u Nejvyššího soudu. Dostupné z WWW:
<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=316127>>.

POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW:
<http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. ISBN 978-80-210-4885-0.

POLČÁK, Radim. Adresa pro elektronické podání. *Revue pro právo a technologie* [online]. 2011, 3, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW:
<<http://www.law.muni.cz/dokumenty/12793>>. ISSN 1804-5383.

ZLATUŠKA, Jiří . Informační společnost. *Zpravodaj ÚVT MU* [online]. 1998, VII, 4, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/122.html>>. ISSN 1212-0901.

Mvcr.cz [online]. 2005 [cit. 2011-11-30]. Státní informační a komunikační politika. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/files/275/sikp_def.pdf>.

Mvcr.cz [online]. 2009 [cit. 2011-11-30]. E-Government. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/egovernment/default.htm>>.

Mpo.cz [online]. 25.1.2011 [cit. 2011-11-30]. Digitální Česko. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument83642.html>>.

Czso.cz [online]. 15.4.2011, 27.10.2011 [cit. 2011-11-30]. Informační společnost v číslech. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/9705-11>>.

Epodatelna.justice.cz [online]. 2007 [cit. 2011-11-30]. EPodatelna. Dostupné z WWW: <<http://epodatelna.justice.cz/ePodatelna/epo1200new/form.do>>.

Nsoud.cz [online]. 2011 [cit. 2011-11-30]. Judikatura. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikaturans_new/judikatura_vks.nsf/uvod>.

Supremecourt.gov.sg [online]. 2010, 21.5.2010 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://app.supremecourt.gov.sg/default.aspx?pgID=57>>.

Information and communication Technologies. *In Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 5.7.2009, last modified on 22.11.2011 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Information_and_communication_Technologies>.

Eur-lex.europa.eu [online]. 2010 [cit. 2011-11-30]. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE

EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A Digital Agenda for Europe. Dostupné z WWW: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0245R(01):EN:NOT)>.

Ec.europa.eu : Information Society and Media-Directorate General [online]. 1995, 14.10.2011 [cit. 2011-11-30]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/dgs/information_society/index_en.htm>.

Ec.europa.eu [online]. 2010 [cit. 2011-11-30]. E-Inclusion. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/index_en.htm>.

Justiz.gv.at [online]. 2011, 30.6.2011 [cit. 2011-11-30]. Elektronischer Rechtsverkehr. Dostupné z WWW: <<http://www.justiz.gv.at/internet/html/default/2c9484852308c2a60123708554d203e7.de.html>>.

Justiz.gv.at [online]. 2011 [cit. 2011-11-30]. IT-Anwendungen in der österreichischen Justiz. Dostupné z WWW: <http://www.justiz.gv.at/internet/file/8ab4ac8322985dd501229ce3fb1900b4.de.0/folder_justiz-online_oktober_2011.pdf>.

Uncitral.org [online]. New York : United Nations, 2002 [cit. 2011-11-30]. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment. Dostupné z WWW: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/ml-elecsig-e.pdf>>.

Abstract

Basic issues of introducing E - Justice into civil proceedings

The subject of this thesis is modernization of civil proceedings, pushed forth by the department of justice, via implementation of information and communication technologies. Specific focus is granted to the perpetually forming phenomenon known as E - Justice, which is meant to enrich the judiciary by not only allowing complete rationalization of procedures to take place, but also by making civil proceedings more open and accessible to its clients.

Modern technology and the electronic form of data, which it provides, have the potential, under the assumption that it will thoroughly be established in the judiciary sector, to bring vigor and financially effective processes while at the same time augmenting the processing capacity. The aim of this thesis is to emphasize the critical moments arising from the implementation of E - Justice, to concisely characterize the present state of this phenomenon in Czech republic and to propose its further attainable developmental pathways with respect to advancements of the information society. All of this will be covered while placing an emphasis on regulation of the civil proceedings. Because of the space limitations imposed by this assessment the entire battery of aspects regarding E - Justice and its influence on judiciary will not be discussed.

The work is divided into chapters, sub-chapters and paragraphs. Following the introduction a whole chapter is dedicated to defining E - Justice and other closely related terms. The next chapter is depicting the basic legislative frame of electronic justice in Czech republic. Core of this work is represented by chapters contemplating the initial incorporation of E - Justice into the civil proceedings, the ranking of the present state of the civil proceedings and the characterization of individual components comprising electronic justice. The content of this work is also concerned with the phenomenon of information society as one of the paths towards implementation of E - Justice. The conclusion consists of marginal remarks concerned with the impacts of E - Justice on a fair trial and other procedural principles. For the sake of better comprehension of the given problems, foreign solutions to relevant questions are also included.

Abstrakt

Základní otázky zavádění E - Justice do civilního procesu

Předmětem této práce je reforma justice respektive civilního procesu prostřednictvím implementace informačních a komunikačních technologií. Konkrétně pojednává o nově formujícím se fenoménu E - Justice, jehož hlavní přínos v oblasti soudnictví představuje možnost racionalizace veškerých procesů a větší přístupnost a otevřenost soudního řízení pro účastníky.

Moderní technologie a související elektronická forma dat mají potenciál, za předpokladu jejich důkladného nasazení do prostředí justice, rychlejších a méně nákladných procesů za současné maximalizace jejich zpracovací kapacity. Účelem této práce je rovněž upozornit na kritické momenty implementace E - Justice, dále stručně přiblížit současný stav tohoto fenoménu v České republice a představit možnosti dalšího vývoje do budoucna s ohledem na rozvoj informační společnosti. To vše se zvláště pozorností věnované právní úpravě civilního procesu, jelikož pro veškerá využití prvků elektronické justice v prostředí výkonu a správy soudnictví neposkytuje rozsah této diplomové práce dostatečný prostor.

Práce se člení na kapitoly, podkapitoly a odstavce. Za úvodem následuje kapitola přinášející definici pojmu E - Justice a některých dalších důležitých pojmů a kapitola věnovaná základnímu právnímu kontextu elektronické justice v České republice. Jádro práce tvoří kapitoly pojednávající o počátcích implementace E - Justice do civilního procesu, dále hodnotící současný stav tohoto fenoménu v České republice a nakonec charakterizující jednotlivé prvky elektronické justice. Obsahem výkladu je rovněž téma informační společnosti jakožto jeden z nevyhnutných předpokladů realizace E - Justice. Závěrem práce jsou alespoň okrajově rozebrány důsledky nasazování informačních a komunikačních technologií do soudnictví pro oblast práva na spravedlivý proces a dalších procesních principů. Na vícero místech výkladu jsou pro lepší ilustraci problematiky popsány příklady zahraniční podoby prvků elektronické justice.

Key words

E - Justice

electronic justice

information and communication technology

Klíčová slova

E - Justice

elektronická justice

informační a komunikační technologie